...УНАЙ ҮЕДЭ ЕХЭ ...Ү hААХЫН ТҮЛӨӨ

...үсэбтэ табан жэлэй шиидхэхы гурбадахи жэлэй түрүү... хахад түгэсэхэеэ байна. Республикымнай колхоз, ...озуудай hаалишад, мал адуулагшад бүхэсоюзна со...ис мүрысөөндэ оролсожо, түрэл республикынгаа та...жэлэй ойе ажалай бэлэгээр угтахын түлөө тэмсэжэ, ...жэлгын хэды бэрхэшээлтэй байгаашье hаа, түсэб, ...алис уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэжэ гараа. ...рhэн таба hара хахадай туршада республикын ажа...уд гүрэндөө нёдондоной энэ үеынхиhөө 280 гаран ...о ехэ hү худалдажа, хахад жэлэй түсэб 90 процент ...гээ.

...үйлаhанаараа hанаагаа амархагүй, гүрэндэ hү тушаа... худалдаха хахад жэлэй түсэбые үлүүлэн дүүргэхэ, зу... бэлшээриин үедэ үнэ сэн, гаргаша багатай hү ехээр ...а абаха гээшэ hаалишад, малшадай мүнөөдэрэй шу... зорилго болоно. Илангаяа байгша ондо зунай эхеэр ...о орожо, хаа хаанагүй бэлшээриин ногооной hай... ургаад байхада, тэрэнние зүбөөр хэрэглэхэ байна. ...э талаар түрүү ажахынууд, коллективүүд ажалай ...эр жэшээ харуулна. Сэлэнгын аймагай XX партсъез...нэрэмжэтэ колхоз, Хэжэнгын аймагай Худанай, Чи...ын, «Первомайский», Яруунын аймагай Нарhатын ...озууд болон бусад олон ажахынууд гүрэндэ hү худал... хахад жэлэй түсэб үлүүлэн дүүргэнхэй. Мүн Яруунын, ...амхаанай, Хойто-Байгалай аймагууд гүрэндэ hү ту...а түсэбөө үлүүлэнхэй.

...охон аймагуудта зунай бэлшээриин үедэ hү ехээр ...а социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Сэлэн... аймаг дотор Вершинскэ hү hаалиин фермын коллек... зунай дүрбэ hарада үнеэн бүриhөө 1700 килограмм ...ааха гэжэ шиидээд, аймагайнгаа бүхы hаалишад, ...адые социалис мүрысөөндэ урhан байна. Сэлэнгын ...озой энэ фермын коллектив хэлэhэндээ хүрэдэг, hар...анаа абадаг зон. Энэ фермэдэ ажалладаг hаалишан, ...лис ажалай Герой Надежда Лазаревна Тадвашкина ... жэлэй туршада үнеэн бүриhөө 3 мянга килограммhаа ...о бэшэ hү hааха гэжэ тэмсэжэ байна. Эндэхи малшад ..., тэжээлэй хомор байhые хараадаа абажа, бултанhаа ...үлэн зуhаландаа нүүгээд, үнеэдээ үдэрынь ой модон ...үр, hүниндөө талаар бэлшээжэ, үдэртөө гурба hаана. ...дэй бэлшээри дээрээ номгоноор эдеэлхынь тулада ...нь эм түрхидэг, гуур үгы хэдэг заншалтай. Таряа тал... зүйлые бурдууг болгожо үгэдэг юм. Бэлшээриин ...абал эдюулхэ хүхэ hолоомо зуhаландаа дүтэ тарин... Энэ коллективэй уряалые аймагай бусад ажахы...ай hаалишад, малшад халуунаар дэмжэбэ.

...еспубликын габьяата зоотехник А. Сахаровагай даа... Шэбэртын hү hаалиин фермын малшад (Бэшүүрэй ...оз) зунай бэлшээрине хүсэдөөр хэрэглэжэ, үнеэдээ ... hүнигүй бэлшээжэ, оньhон аргаар hаажа, мүнөө ...хэдээ үнеэн бүриhөө 10 килограмм hү абана. Мүнөө ...эр hү hааха хахад жэлэй түсэб холо үлүүлэн дүүр...эй. Фермын коллектив hүнэй тоhолиг, шанарыень ...элүүлхын түлөө саг үргэлжэ оролдоно. Энээнэй ...р үнеэдэйнь hүнэй тоhолиг мүнөө дунда зэргээр ...– 4 процентдэ хүрэнэ. Эндэ үнеэдые искусственна ...р үрэжүүлхэ, hүтэй үнеэдhээ гараhан эмэ тугал...ые hайнаар харууhалжа, эдеэлүүлжэ, фермэдээ шэ...хэтэй үнеэдтэй болохые оролдодог дүршэлтэй.

...ад hү hаали дээшэлүүлхэ, тэрэнние гүрэндэ худал... түсэб, уялгануудаа бэелүүлхэ талаар дутагдалнууд, ...лэгдээгүй арга боломжонууд үшөөл олон дайралда... ...эдэ хэдэн аймагууд, ажахынууд гүрэндэ hү тушаа... хахад жэлэй түсэб мууса дүүргэжэ, республикаяа гэ...э татана. Тиимэ аймагуудай тоодо Загарайн, Зэдын, ...н аймагууд ороно. Жэшээнь, Зэдын аймагай ажахы... гүрэндэ hү худалдаха хахад жэлэй түсэб арайхан ...роцентдэ хүргөө, нёдондоной энэ үеынхиhөө дүрбэн ...аад тонно hү бага тушааhан байна. Илангаяа Оёорой, ...ябрьский», «Заречный» совхозууд гээгдэжэ ябана.

...элэй үедэ hү hаали дээшэлүүлхэ, гүрэндэ мал ажа... продуктнуудые элбэгээр худалдаха социалис мүры... республика доторoo үүсхэhэн Мухар-Шэбэрэй аймагай ...хи ажахынууд хэлэhэндээ хүрэжэ шадаагүй, гүрэндэ ...удалдаха хахад жэлэй түсэб hаял 84 процентдэ ...энхэй. Энэ талаар «Эрдэм», «Одон» совхозуудай, ...ина», «Знамя Ленина» колхозуудай коллективүүд ...ан уялгаяа мууса дүүргэнэ.

... hааляар гээгдэжэ ябаhан аймагуудай, ажахынуудай ...о байдалые шалгажа үзэхэдэ, эмхидхэлэй хүдэлмэ... hула байhаниинь элеэр харагдана. Жэшээнь, Мухар...рэй аймагай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд жэлэй ...э ехэ уялга абаhан аад, тэрэнээ бэелүүлхын түлөө ... хэмжээнүүдые абажа шадаагүй. Хабартаа хурьгад...уталнуудта уулгаха хэмэл hү бэлдээгүй дээрэhээ ...эд ехэ hүеэ ажахы доторой хэрэгсэлдэ гаргажар... Хоёрдохёор, үбhэ тэжээлээр дутамаг байhые анхар... hү hаалиин гүүртэнүүдые зуhаландань эртэ гаргаха ...аад, тэрэнээ зохидоор эмхидхээгүй, хабарай бэлшээри ...ар хэрэглээгүй. Мүнөө үедэ «Эрдэм», «Одон» ...зуудта үнеэдэйнь hүрэгүүд үбэлэйхидэл адли томо... байhаар, тэдэнние hүниндөө бэлшээхэ хэрэг гурим...агдаадүй. Иимэ дутагдалнууд ондоо тээгүүршье бии. ...еспубликынгаа 50 жэлэй ойе тэмдэглэхэеэ байхадаа, ... РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-...амжуулгын Улаан туг абаад байхадаа ажалдаа ...эр хандажа болохогүй. Колхоз, совхоз hаалиин гүүр...хэндэ эмхидхэлэй хүдэлмэри, социалис мүрысөө ...баритайгаар ябуулха ёhотой.

... hааха, тэрэнние гүрэндэ худалдаха түсэбэй дүүр... ажахынуудай, аймагуудай хүтэлбэрилэгшэдэй, мэр...тэдэй ажал ябуулгын ёhотой сэгнэлтэ болоно. Юуб...э, энэ хэрэгтэ үдэр бүри анхарал табижа, бии бай...утагдалнуудые дары усадхажа, эрдэмэй туйлалтануу... түрүүшүүлэй дүй дүршэлые шадабаритайгаар нэбтэ...жэ байhан газарта hү hаали доошолхо ёhогүй.

...най дунда hара—hү hаалиин дэлбэрхэ эгээн зохид ...рэжэ ерэбэ. Энээхэн үедэ үнеэдээ оролдосотойгоор, ... hүнигүй бэлшээжэ, hүнэй тоhолигые дээшэлүүлхэ, ...шанартай hү гүрэндөө тушааха хэмжээнүүд дары ...үлэгдэхэ ушартай. Илангаяа hаалишадай дунда ...уламжын хүдэлмэри ябуулжа, үнеэдые hааха болзо...үнгэрхэгүй гэжэ оролдохо шухала.

...лшээрие зүбөөр хэрэглэхэ гээшэ мал адуулагшадай ... уялга мүн. Нэгэ бэлшээри дээрэ 200—300 үнеэ...гаргажа, адуулжа болохогүй байhаниинь элитэ. ...э hү hаалиин томо фермэнүүдые зундаа хэдэн ...э болгожо, амлаарайнь бэлшээхэ эрилтэтэй.

...аймагуудай партийна, советскэ, хүдөө ажахын орга... колхоз, совхозуудай партийна, профсоюзна органи...нууд, хүтэлбэрилэгшэд hү hаалиин гүүртэнүүдэй ...ктивүүдэй дунда социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэ...э, дүнгүүдыень саг үргэлжэ согсолхо үүргэтэй.

...хэд hаалишад, мал адуулагшад! Зунай бэлшээриин ехэ hү hаахын түлөө бүгэдөөрөө тэмсэел, мүрысэел.

Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 151 (14171) | 1973 оной июниин 29, пятница | Сэн 2 мүнгэн

Ж. МАРШЕ БА Г. ПЛИСОНЬЕТЭЙ Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

ПАРИЖ. (ТАСС). Франциин Коммунис партиин Генеральна секретарь Жорж Маршетэй, ФКП-гэй ЦК-гай секретарь Гастон Плисоньетэй КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев июниин 26-най үдэшэ удаан саг соо хөөрэлдөө.

КПСС-эй XXIV съездын ба КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленумэй шиидхэбэринүүдэй ёhoop КПСС-эй ЦК-гай хэжэ байhан гадаадын политическэ ажал ябуулга тухай Л. И. Брежнев хөөрөө. Тусхайлбал, Европодохи аюулгүй байдал бэхижүүлхэ, Советскэ Союзай болон Франциин хоорондохи хани харилсаа хүгжөөхэ талаар Советскэ Союзай хэhэн тодорхой алхамууд тухай тэрэ тоггоо.

Энэ ажал ябуулгын дүнгүүдые уласхоорондын оршон байдалда тэрэнэй үзүүлhэн нүлөөе Ж. Марше, Е. Плисонье үндэрөөр сэгнээ. Совет-француз харилсаа хүгжөөхын түлөө Франциин Коммунис парти эдэбхитэй ябуулга хэнэ гээд тэдэнэр мэдүүлhэн байна.

КПСС-эй ба ФКП-гэй хоорондохи аха дүүгэй нягта харилсаа холбооной хүгжэлтөөр hаналаа хананги байhанаа хөөрэлдөөнэй үедэ хоёр тала дахяад элирхэйлэн мэдүүлээ.

Уулзалганууд ба хөөрэлдөөнүүдтэ КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой тэшүүн А. А. Громыко, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн Н. С. Патоличев, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүн, СССР-hээ Францида байдаг элшэн сайд С. В. Червоненко хабаадалсаа.

Аха дүү ёhоной хани халуун оршон байдалда хөөрэлдөөн үнгэрөө.

Л. И. БРЕЖНЕВ РАМБУЙЕ ГОРОДОЙ МЭРТЭЙ УУЛЗАБА

ПАРИЖ. (ТАСС-ай тусхай корр.). КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев Франциин Национальна суглаанай депутат, Рамбуйе городой мэр г-жа Ж. Том-Патенотртой июниин 27-до уулзаба. Совет ба Француз арадуудай хани барисаанай тэмдэг болгон Рамбуйе городой хүндэлэлэй медалие Л. Брежневтэ Ж.Том-Патенотр барюулаа. Мүн Рамбуйе городой хүндэтэ айлшадай дэбтэртэ Л. И. Брежнев гар табяа.

«Совет Социалис Республикануудай Союзай 50 жэлэй ой» гэhэн дурасхаалта медалие Ж.Том-Патенотрто Л. И. Брежнев барюулаа. Рамбуйе городой хүндэлэлэй медаль барюулжа, хүндэлhэнэйнь түлөө Рамбуйе городой муниципальна Соведтэ баясхалан хүргэхые Л. И. Брежнев гуйhан байна.

КПСС-эй ЦК-гай ГЕНЕРАЛЬНА СЕКРЕТАРЬ Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ БА ФРАНЦИИН РЕСПУБЛИКЫН ПРЕЗИДЕНТ Ж. ПОМПИДУГАЙ УУЛЗАЛГАНУУД ТУХАЙ

Урда тээнь үгэеэ ойлголсоhоной ёhoop Франциин Республикын Президент Ж. Помпидутай КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев энэ оной июниин 25—27-до Парижда уулзаа. Совет-француз харилсаануудые саашадань хүгжөөхэ асуудалнуудаар, мүн уласхоорондын политикын шухала асуудалнуудаар уулзалгын үедэ хөөрэлдөөнүүд болоhон байна. СССР-эй ба Франциин хоорондохи харилсаанай хүршэ hайн байдагай ёhoop хөөрэлдөөнүүд үгэеэ hайнаар ойлголсолгын оршон байдалда үнгэрөө.

Совет талаhаа — СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко, Гадаадын худалдаа наймаанай министр Н. С. Патоличев, Граждан авиациин министр Б. П. Бугаев, СССР-hээ Францида байдаг элшэн сайд С. В. Червоненко, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туhалагшанар Г. Э. Цуканов, А. М. Александров, А. И. Блатов, ТАСС-ай Генеральна директор Л. М. Замятин хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадаа.

Француз талаhаа — Премьер Министр П. Месмер, Гадаадын хэрэгүүдэй министр М. Жобер, Экономикын ба финансын министр В. Жискар Д'Эстэн, Транспортын министр И. Гена, Экономикын ба финансын министрэй дэргэдэхи гүрэнэй секретарь Ж.-Ф. Лека, президентын канцеляриин генеральна секретарь Э. Балладюр, Франциин МИД-эй Генеральна секретарь Ж. де Курсель, Франциhаа СССР-тэ байдаг элшэн сайд Ж. Вимон, Франциин МИД-эй департаментнуудай директорнууд Ф. Пюо, П. Лоран, Ж.-П. Брюне хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадалсаhан байна.

Хоёр ороной хоорондохи таатай hайн харилсаа холбооной улам бэхижэжэ байhаар гүнзэгы ехээр hаналаа ханалга элирхэйлэн мэдүүлэгдээ, тэрэнние саашадань гүнзэгырүүлхээр шиидэнги байлга лаблагдаа. Энээндэ «СССР Франци хоёрой хоорондохи харилсаа холбооной гол ёhонуудые», политическэ зүбшэлнүүд тухай «Совет-француз протоколые» шууд сэхээр бэелүүлгэ туhалдаг байна.

Хоёр ороной хоорондоо саашадаа улам бүри hайнаар үгэеэ ойлголсодог болохо, эб найрамдалай аша туhада таарууггаар тэдэнэй харилсаа холбоо улам гүнзэгырүүлхэ хэрэгтэ совет-француз дээдэ тушаалтадай хоорондохи зүбшэлнүүдэй тусгаар удха шанартай байhаниинь онсолон тэмдэглэгдээ. Энэ заншалые үргэлжэлүүлхэ ба хүгжөөхэ зорилгоор 1974 оной эхеэр дахяад уулзаха гэжэ хэлсэгдээ.

Энээнтэй дашарамдуулан, Л. И. Брежнев Советскэ Союзда айлшалхыень Ж. Помпидуе уряа. Энэ уряалынь хүлеэн абтаhан байна.

Советскэ Союзай ба Франциин хоорондохи харилсаа холбооной саг үргэлжын тогтууритай байhые, совет ба француз арадуудай бата бэхи, гүнзэгы ехэ хани барисаатай байhые Л. И. Брежнев Ж. Помпиду хоёрой уулзалга дахяад харуулба. Франциин газар дээрэ хүндэтэйгөөр, хани халуунаар угтаhанайнь түлөө Ж. Помпидуда Л. И. Брежнев баясхалан хүргөө

Л. И. БРЕЖНЕВ ПАРИЖhАА МОРДОБО

ПАРИЖ. (ТАСС-ай тусхай корр.). КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев тэрээнтэй хамта Франци оролсоhон совет тусхай тушаалта хүнүүд түрэл ороноо бусахаяа июниин 27-до мордобо.

Франциин Республикын Президент Ж. Помпиду, Гадаадын хэрэгүүдэй министр М. Жобер, Экономикын ба финансын министр В. Жискар Д'Эстэн, Транспортын министр И. Гена, республикын президентын канцеляриин генеральна секретарь Э. Балладюр, Франциhаа СССР-тэ байдаг элшэн сайд Ж. Вимон СССР-эй ба Франциин гүрэнэй тугуудаар гоёон шэмэглэгдэhэн Парижай Орли аэродром дээрэhээ Л. И. Брежневые мордохуулаа.

Аэродром дээрэ хүндэлэлэй харуул табигданхай байба. Орлиин хүндэтэ айлшадай салон соо байгшад КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневые, Франциин Республикын Президент Ж. Помпидуе халуунаар амаршалаа. Совет үхибүүд Л. И. Брежневтэ, Ж. Помпидуда улаан баглаа сэсэгүүдые барюулаа.

СССР-hээ Францида байдаг элшэн сайд С. В. Червоненко, посольствын, Францидахи бусад совет эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд мордохуулагшадай дунда байлсаа.

Ж. ПОМПИДУТАЙ Л. И. БРЕЖНЕВЭЙ ТҮГЭСХЭЛЭЙ ХӨӨРЭЛДӨӨН

ПАРИЖ. (ТАСС-ай тусхай корр.). Франциин Республикын Президент Ж. Помпидутай КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй хэhэн хөөрэлдөөнүүд Париж шадарай Рамбуйе ордон соо июниин 27-до дүүрэбэ. Хөөрэлдөөн таатай hайн оршон байдалда үнгэрөө.

Зүбшэгдэhэн хамтын мэдээсэл хэблэлдэ толилогдохо.

Хөөрэлдөөнэй түгэсхэлэй шатада СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко, СССР-эй Гадаадын худалдаа наймаанай министр Н. С. Патоличев, Граждан авиациин министр Б. П. Бугаев, СССР-hээ Францида байдаг элшэн сайд С. В. Червоненко, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туhалагшаар Г. Э. Цуканов, А. М. Александров, А. И Блатов хабаадалсаа;

Франциин талаhаа Гадаадын хэрэгүүдэй министр М. Жобер, Экономикын ба финансын министр В. Жискар Д'Эстэн, Транспортын министр И. Гена, Экономикын ба финансын министрэй дэргэдэхи гүрэнэй секретарь Ж. Ф. Лека, республикын президентын канцеляриин генеральна секретарь Э. Балладюр, МИД-эй Генеральна секретарь Ж. де Курьсель, Франциhаа СССР-тэ байдаг Ж. Вимон болон бусад тусхай тушаалта хүнүүд хабаадалсаа.

НҮХЭР Л. И. БРЕЖНЕВ МОСКВА БУСАЖА ЕРЭБЭ

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй гэшүүн Л. И. Брежнев июниин 27-до Москва бусажа ерээ. Тэрэ президент Р. Никсонэй уряалаар США-да албанай хэрэгээр айлшалаа, Советскэ Союзай Франциин дээдэ тушаалтадай зүбшэл хэдэг болоhон заншалай ёhoop, Президент Ж. Помпидугай уряалаар Франциин Республикада хүрөө.

Өөртэйнь суг ябалсаhан КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, СССР-эй Гадаадын хэрэгүүдэй министр А. А. Громыко, Гадаадын худалдаа наймаанай министр Н. С. Патоличев, Граждан авиациин министр Б. П. Бугаев, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туhалагшанар Г. Э. Цуканов, С. М. Александров, А. И. Блатов, ТАСС-ай Генеральна директор Л. М. Замятин нүхэр Л. И. Брежневтэй хамта Москва бусажа ерэлсээ.

Нүхэд Ю. В. Андропов, А. А. Гречко, В. В. Гришин, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, Ф. Д. Кулаков, Д. А. Кунаев, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Н. Демичев, Б. Н. Пономарев, Ш. Р. Рашидов, М. С. Соломенцев, Д. Ф. Устинов, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, К. Ф. Катушев, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшын орлогшо К. Ф. Ильяшенко, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүд И. А. Абрасимов, Н. К. Байбаков, В. Э. Дымшиц, В. А. Кириллин, В. В. Кузнецов, М. А. Лесечко, В. Н. Новиков, И. Т. Новиков, З. Н. Нуриев, Г. С. Павлов, Н. М. Пегов, К. В. Русаков, Л. В. Смирнов, Н. А. Тихонов, К. У. Черненко, Н. А. Щелоков, КПСС-эй ЦК-гай гэшүүндэ кандидадууд М. П. Георгадзе, С. К. Цвигун, КПСС-эй Центральна шалгалтын комиссиин гэшүүд Е. И. Кусков, Г. К. Цинев, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин туhалагша В. А. Голиков, бусад тусхай тушаалта хүнүүд Советскэ Союзай гүрэнэй тугуудаар гоёон шэмэглэгдэhэн Внуковско аэродром дээрэ нүхэр Л. И. Брежневые угтаа.

США-гай хэрэгүүдээр Советскэ Союзда байдаг саг зуурын этигэмжэтэ А. Дабс, Франциин хэрэгүүдээр Советскэ Союзда байдаг саг зуурын этигэмжэтэ А. Леклерк угтагшадай дунда байлсаа.

(ТАСС).

ХАХАД ЖЭЛЭЙ ТҮСЭБ ДҮҮРГЭГДЭЭ

Буряадай АССР-эй байгуулагдаhаар 50 жэлэй алдарта ойн hайндэрые нэрэтэй түрэтэйгөөр угтаха гэhэн социалис мүрысөөндэ оролсоhон «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто «Электромашина» заводой коллективэй хахад жэлэйнгэ түсэб июниин 26-да дүүргэhэн тухай мэдээсэл манай штатнабэшэ корреспондент **Н. Дёмин** уржадэр редакцида дуулгаба.

Түсэбhөө гадуур 240 мянган түхэригэй продукци бүтээн гаргагдаба. Тиихэдэ 100 киловатт хүсэтэй 30 электродвигатель бүтээгдээ. Тус заводто гэр hуудалай болон соёл культурын элдэб хэрэгсэлнүүд бүтээн гаргагдана. 7.500 электрокипятильник болон бэшэшье зүйлнүүд түсэбhөө гадуур бүтээгдэбэ. Мүн электрочайник бүтээн гаргажа эхилхэнь. 47 автокран, 4 электродвигатель hайндэрэй бэлэг болгон республикын колхоз, совхозуудта эльгээгдэхэ байна.

УЛААН-ҮДЫН ГОРСОВЕДЭЙ НЭГЭДЭХИ СЕССИ

Июниин 27-до Улаан-Үдын шэнээр hунгагдаhан горсоведэй 14-дэхи зарлалай нэгэдэхи сесси болобо. Сессиие үнинэй депутат **А. И. Попов** нээгээ.

Сесси эмхидхэлэй асуудал шиидхээ. Горсоведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ, түрүүлэгшын орлогшонор hунгагдаа, саг үргэлжын комиссинууд, гүйсэдкомой таhагуудай даагшанар, управленинүүдэй начальнигууд баталагдаа.

Улаан-Үдын горсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшээр нүхэр **В. П. Убеев**, түрүүлэгшын орлогшонороор нүхэд **Е. И. Мульченко, В. Р. Очиров, В. Ф. Подлеснов** hунгагдаа.

Удаань «Городой ажалшадай зунай амаралтые эмхидхэхэ хэмжээнүүд тухай» гэhэн асуудалаар Соведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр В. П. Убеевэй элидхэл сесси зүбшэн хэлсээ.

Сесси дээрэ Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ нүхэр **Б. С. Семенов** үгэ хэлэжэ, депутадуудые амаршалаад, ажал хэрэгтэнь амжалта хүсөө.

Украинын таряашадай үүсхэл дэмжэнэбди

ГРАММШЬЕ ОРООhО ГЭЭХЭГҮЙ

Манай эндэ ороохо таряа ...ряажа эхилхэ болотор ...өө үдыхэн байна гээшэ ...б даа. Ургасань hаял жэг...эр гаража газарай нюрууе ...шажа байна ха юм.

Тэзд ёhотойл таряашан ...н жэлэй ямаршье сагта ур...са тухайгаа hанаагаа таби..., хайшан гээл hаа, тэрэ...э hайнаар ургуулжа, гээл... хоролтогүйгөөр хуряажа ...ахаб гэжэ бодожо ябадаг. ...эндөө бидэнэйл үнэн зүр...hөө оролдожо, бүхы мэр...жэл шадабаряа гарган хү...бэл, алтан таряан элбэгээр ...аха, ажахынуудай түргэн ...яжаха, арад зоной ажабай...лшье улам hайжарха бай... дай бэшэг зүбшэн хэлсэжэ, тэдэнэй жэшээгээр таряанайнгаа ургасые hайнаар хуряажа абахын тула юу хэхэб гэжэ хөөрэлдөө, хүн бүхэн тодорхой зорилго урдаа табяа.

Тарян — манай баялиг, ...абайдалаймнай hүлдэ гэжэ ...мы хэлсэнэгүйбди.

Эгээл тиимэhээ нарата Ук...инын таряашадай оронойн... бүхы механизаторнуудта ...даhан Хандалга бэшэгые ...эл hонирхон уншааб. Б...г соонь хэлэгдэhэн бүхы ...амжа, дурадхалнуудые ...рэн дэмжэнэб.

...hаяшаг совхозоймнай ме...низаторнууд украинынхи...

Хэнэйшье мэдэhээр КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй, ВЛКСМ-эй ЦК-гай уряалаар таряан, мал ажалай хүдэлмэрилэгшэдэй дунда бүхэсоюзна социалис мүрысөөн үргэн дэлисэтэйгээр дэлгэрэнхэй.

Манайшье совхозой механизаторнууд, таряашад энэ мүрысөөндэ баhал оролсожо, дээшэлүүлэгдэhэн социалис уялга абаа hэн. Жэшээнь, бүхы 7270 гектар таряалангай гектар бүриhөө 16 центнерhээ доошо бэшэ ороохо, тэрэ тоодо 5431 гектар газарhаа га бүхэнэй 17,3 центнер шэниисэ хуряаха зорилго табинхай. Тиигэжэ хамта дээрэнь 108 мянган центнер таряа хуряагаад, 40 мянган центнерынь гэхэ гү, али түсэбhөө нилээд ехэ таряа гүрэндөө тушаахабди.

Ургаhан таряанайнгаа гонзогоршье хоолос гээнгүй хуряажа, монсогоршье ороохо хээрэ хаянгүй суглуулжа тоог дээрээ буулгабал, энэ зорилгоёо бэелүүлжэ шадаха байнабди. Байгша ондо хабар хожом болотор хүйтэн байжа, ургасын гарасые нилээд гэдэргэ татаа. Хүйтэнhөө болоожо тарилгадаа урдынхиhаа нэгэ бага оройтсожошье орообди.

Тиигэбэ ябашье, июнь hарын эхеэр хаhа сагтаа хура бороон горитой орожо, газарай хүрьhэ hайса шиигтүүлээд, мүноө таряан хаа хаанагүй жэгдээр ургажа, бидэ механизатор, таряашадай нюдэ баясуулна. Гансашье бороогой ашаар таряан hайнаар ургаа бэшэ ааб даа. Сагай уларилай хүшэр хүндэ байбашье hаань, ажалаа hайнаар эмхидхэжэ, хабарай тарилгые хүдэлмэриин 12 үдэр соо дүүргээбди. Бүхы хүдэлмэри шанар hайнтайгаар хэгдээ.

Таряа хадалга, хуряалгада хамта 40 комбайн хүдэлхэ юм. Тэдэнэй нилээд олонхидонь ехэ заhабарилга хэрэггүй, шэнэ комбайнууд. Мүнөө хүн бүхэн өөhэд өөhэдынгөө комбайн заhабарилжа байна. Олон жэлдэ хүдэлжэ, оньhон техникэеэ арбан хургандаал шудалhан комбайнернууд манайда олон. Жэшээнь, Савелий Федотов гансашье комбайнда бэшэ, бүхы түхэлэй техникэдэ хүдэлжэ шададаг хүн. Нёдондо тэрэ бултанhаа ехэ таряа хадажа, хуряажа, совхозойнгоо чемпион болоо hэн. Үнинэй механизаторнууд аха дүүнэр Очир, Дамдин Тубановтан, Василий Григорьев гэгшэд чемпионhоо ехэшье холо гээгдэдэггүй.

Би өөрөө зургаан жэлдэ комбайнаар таряа хуряагааб. Тэрэнэй урда тээ арбан жэлдэ тракторта хүдэлөө хүм. Үнгэрhэн жэлдэ 440 гектар таряа хадажа, хуряажа, 5 мянган центнер ороохо соёод, совхоз соогоо дэлгэрhэн мүрысөөндэ хоёрдохи hуури эзэлээ hэм. hүүлэй хоёр жэлдэ Александр хүбүүгээ дахуулжа, комбайнерай мэргэжэлдэ hургааб. Мүнөө хоюулан комбайнаа заhабарилжа байнабди. Тэрэмнай ойрын 7—8 хоног соо бэлэн боложо гараха байха.

Гонзогоршье хоолос hолоомын узуурта унагаахагүй, монсогоршье ороохо hолоомо соо үлөөхэгүй гэжэ Украинын механизаторнууд уряална. Хэнэйшье мэдэhээр намартаа эндэмнай халтад гэбэл хура бороо орожо, хуряалгада бага бэшэ бэрхэшээл ушаруулдаг. Энэ жэлдэшье тиимэ байдал тохёолдожо болохо. Тиимэhээ энээндэ эртэнhээ бэеэ зэhэхэ хэрэгтэй. Илангаяа агрегадаа минуташье hаатахагүйгөөр заhабарилха, эрьелдэжэ унаhан гү, али баалдаа хэбтээд, бороодо ороhон таряае гээлтэгүйгөөр хуряахаар бүхы түхеэрэлгэ тодхохо, таарyулха шухала.

Баалдаа хэбтээд бороодо сохюулhан таряае удаахан ябаад, двигателиие ехэ эрьесэтэйгээр хүдэлгэжэ хуряахада гээлтэ гарадаггүй гэжэ hанагшаб. Сабшахадаа, баал суглуулжа сохиходоо ороохоной гээгдэхэгүйнь тула комбайнайнгаа бүхы нүхэ hүбые эртэнhээ шэглэхэ бүглэхэ, молотилка, hагшуурнуудые hайнаар таарyулха ёhотойбди. Сэхыень хэлэхэдэ, зарим хүнүүд энээндэ миил ёhо дүүргэнгээ хандадаг. Тиимэ юумын болохын тула хуряалгын урда тээ комбайнернууд бэе бэеынгээ агрегадай хэр бэлэн болоhонииие шалгалсаха зэргэтэй. Тиигэжэ дутуу дунданууддыень дары усадхаха байна. Дүршэлтэй комбайнернууд залуушуулые дахуулжа, али болохоор туhалха, заажа үгэхэ ушартай.

Ургаса хуряалгын эхилтэр үдыхэншье hаань, оньhон техникээ эрхимээр заhабарилжа, таряагаа нэгэшье гээлтэгүйгөөр хуряажа абахаар бэлэн байял гэжэ нүхэдөө уряалха байнаб.

Г. БОЛОНЕВ,
Бэшүүрэй совхозой Дабаатын бригадын комбайнер.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Г. Болонев ажалдаа.
М. НАМЖИЛОВАЙ фото.

ҺАЙН ШАНАРТАЙ НООҺО—ЭХЭ ОРОНДОО

ОНЬҺОН ХАЙШЫН УРИЛДААН

Мэнэ һаял хабарай тарилгын дүүрээд, механизаторнууд, таряашадай бага сүлөө ороод байтар баһал халуун хүдэлмэриин хаһа орожо ерэбэ. Мүнөө Бэшүүрэй совхозой алишье тосхондо ябахада сүлөөтэй хүн хомор. Зунай амаралтада гараһан һургуулиин үхибүүдэй үйлсөөр үймэлдэхэньшье харагдахаяа болишобо.

— Хүн зомнай үбгэн залуугүй, гарта хүлтөөрөөл хонидой нооһо хайшалалгада хабаададсана гээшэ. Хонидые олоор үсхэбэрилдэг манай совхоздо энэ ажалнай орооһо таряанай ургаса хуряалга, тэжээл бэлэдхэлгэһээшье дутуугүй харюусалгатай хүдэлмэри ха юм, — гэжэ Бэшүүрэй совхозой директор Б. Б. Юмсунов хэлэнэ.

Зүб лэ даа. Хонидой нооһо хайшалалгые «сагаан алта» суглуулга гэжэ миил гоё үгын түлөө нэрлэдэггүй. Хонидой нооһые хаһа саг соонь гээлтэ хоролтогүйгөөр, һайн шанартайгаар хайшалжа абаал һаа, ажахынууд олзо доход ехээр оруулха байна. Мүн энэмнай хонишодой бүхэли жэл соо оролдожо ургууһан «алтан ургасань» ха юм.

Жэшээнь, байгша ондо Бэшүүрэй совхоз 20,3 мянган хонидой нооһо хайшалжа, хамта 700 гаран центнер «сагаан алта» гүрэндэ тушаажа, 400 мянга үлүүтэй түхэригэй ашаг олзо абаха гэхэ гү, али мал ажалһаа бүхыдөө абтадаг ашаг олзын хахадынь шахуу энээнһээ оруулагдаха.

Ажахы соо эгээн түрүүн Дабаатын бригадада хонидой нооһо хайшалалган эхилээ. Манай эндэ ерэхэдэ, ехэ сарай соо тодхогдоһон 24 оньһон хайшануудай зэргэ жэнгирхэ абяан шэхэндэ таһалгаряагүй дуулдажа байба. Харахада диилэнхидээ шамбай залуу хүбүүд, басагад лэ хайшалагшадаар хүдэлнэ. Һургуулиин багахан хүбүүдэй хонидые хүтэлөөд асархадань, хайшалагшад тэдэниие модон стеллаж дээрэ хэбтүүлээд, зариманиинь хүлыень уяхгүйгөөр, миин ууса-нюрган дээрэнь һуулгаад хайшална. Илангаяа зэргэлээд хүдэлжэ байһан хоёр басагадай хайшалхые харахада урматай. Оньһон хайшануудаа хонидой хүзүүнэй нооһо руу шургуулан, доошонь һүүлдэнь хүрэтэр ябуулжархина. Хэды ябуулаадхихадань, хонидой хахад хажуугай нооһон хүдэһэн дэгэл тайлаһандал, үргэлжэ һэхэгдэшэнэ. Хоёр-гурбан минута соо хониин бүхэнэй нооһон абтаад лэ байна. Тэдэнэр бэе бэеэ хаража байгаад, урилдан хүдэлнэ.

—Хэниинь хэншье гэшэгүй ана-мана хүдэлдэг басагад. Бүхы совхоз соомнайш эдээндэ хүрэхэ хайшалагшад үгы ёһотой. Нёдондо Дарима Дылыкова совхоз соогоо түрүү һуури эзэлжэ, хубсаһа угаадаг «Белка» машинаар шагнагдаа һэн. Арбан үдэр соо 17 центнер нооһо хайшалаа, — гэжэ эндэхи бригадын бригадир, пунктые даагша Б. Д. Султумов хөөрэнэ.

Хүдэлжэ эхилһээр хэдыхэн хонобошье, Дарима Дылыкова, Зоя Конечных хоёр тус тустаа үдэрэй 90—96 хонидой нооһо абана. Мүнөө тэдэнэр үдэр бүри 100—100 хонидой нооһо хайшалхын түлөө мүрысэнэд. Бусад хайшалагшадшье муу бэшээр ажаллана.

Хайшалагшадай нооһо һайн шанартайгаар абахынь тула оньһон хайшануудые тааруулан заһадаг, хурсададаг механизаторнууд Юрий Уралев, Борис Цыденжапов, Алексей Мякотин гэгшэд ехэ оролдолго гаргана. Зоотехник Николай Цырендоржиев абтаһан нооһые зүбөөр илгажа, шэгнэжэ, наринаар бүридхэжэ абана.

— Хонидой нооһон яһала һайнаар хөөрэжэ эхилээ. Нёдондонойхиһоо ехэшье абтана. Пётр Осколковой харууһалдаг эдэ хүгшэрһэн, голодоһондо гараһан хонидһоо тус бүриһөөнь 3,6—3,8 килограмм нооһон гараа. Мүн Хандасу Цыреновагай харууһалдаг гүрэндэ тушаагдаха эрьенүүд тус тустаа 4,5 килограмм нооһо үгэнэ, — гэжэ нэгэдэхи отделениин зоотехник Н. Цырендоржиев хэлэнэ.

Энэ отделениинхид бүхы хонидойнгоо нооһые хүдэлмэриин арбан үдэр соо хайшалжа дүүргэхэ зорилготой.

М. НАМЖИЛОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: 1. Бэрхэ хайшалагша З. Конечных. 2. Хайшалагшадай дунда шалгарһан Д. Дылыкова.

Авторай фото.

Хори: хонишод нооһо хайшална

БЭРХЭ ХАЙШАШАД ОЛОН

Тээгдэ тосхоной захада ажахын хайшалалгын томодхогдоһон пункт оршодог. Һаянай эндэ үглөө эртэһээ үдэшэ орой болотор электро-хайшын таршаганаан заашье замхахаяа болинхой. Тус пунктда 62 электро-хайша хүдэлгэгдэнэ. Ажахын хонишодой харюусалгатай ажалай нэгэн «сагаан алта» суглуулха хүдэлмэри түлэг захалба.

Тээгдын дунда һургуулиин ахалагша классай һурагшад Люда Дашиева, Гомбожап Жамбалов, Галдан Цыренов болон бусад эндэ эдэбхитэйгээр хабаадана. Һурагшадһаа гадна, ажахын механизаторнууд, дүршэлтэй хайшашад олоор хүдэлнэ.

Дүй дүршэлтэй механизаторнуудай нэгэн Дансаран Дармаев хонидой нооһо хайшалха хүдэлмэридэ жэлһээ жэлдэ эдэбхитэйгээр хабаададсадаг хүнүүдэй нэгэн юм. Нүхэр Дармаев үдэр бүриингөө даабарие үлүүлэн дүүргэжэ, суг хүдэлдэг нүхэд соогоо онсо шалгарна гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Хонидой нооһо хайшалха хүдэлмэридэ ажахын хүтэлбэрилэгшэд болон мэргэжэлтэд гол анхаралаа табижа, энэ хүдэлмэреэ хараалһан сагтаа эмхи гуримтайгаар захалаа. Мүнөө үедэ эндэ 1000 гаран хонидой нооһон хайшалагдаад байна.

Эндэ хүдэлжэ байһан хүдэлмэришэд халуун эдеэгээр хангагдана. Хайшашадай дунда социалис мүрысөөн үргэнөөр дэлгэрэнхэй. Үдэрэй туршада хүн бүхэнэй хэһэн ажал тэмдэглэгдэжэ, эли газарта үлгэгдэнэ.

Хүрбын совхозой ажалшад хонидой нооһо хайшалха хүдэлмэреэ унжагайруулангүй, сагтань дүүргэжэ, гүрэндэ «сагаан алта» тушааха даабаряа амжалтатайгаар бэелүүлхэ гэһэн уряа доро ажаллажа байнхай.

Ц-Х. ГОМБОДОРЖИЕВА.

АЖАЛЫНЬ УРАГШАТАЙ

Аймаг соогоо эгээн томо ажахынуудай нэгэн болохо Үдын совхоз бүхыдөө 36 мянган хонитой юм. Тиин эды олон хонидойнгоо нооһо гээлтэ хоролтогүйгөөр хайшалжа, Эхэ орондоо «сагаан алта» элбэг дэлбэгээр тушаахын түлөө томодхогдоһон оньһожоруулагдамал гурбан пункт эмхидхээ. Тэдэнэйнь нэгэн, совхозой түб—Удинск һууринай захадахи 60 хайшатай нооһо хайшалалгын пунктда бүхы хүшэр хүндэ ажалынь гүйсэд оньһожоруулагданхай гэхэ гү, али хайшашадай суглуулһан нооһон тусхай транспортёрор сэбэрлэн шэгнэгшэдтэ дамжуулагдаад, мэшээглэгдээд ябталагдана.

— Абаһаар бидэ мяханда тушаагдаха 4 һүрэг хониной нооһо хайшалаабди. Хайшашадай ажалыень һайнаар эмхидхээд, социалис мүрысөө үргэнөөр дэлгэрүүлээд байхада, үдэртэ 900—1000 хониной нооһон абтана. Бүхыдөө Баян-Голой отделениин 14 мянган хони хайшалха байнабди, — гээд пунктые даагша Дамба Бадмаевич Цырендоржиев хөөрэнэ.

Нүгөөдэ Баруун - Хасууртайн отделенидэ 46 хайшатай пункт шэнээр түхеэрэгдээ. Эндэ 16 мянган хонин хайшалагдахаар багсаагдана. Хайшашадынь бултадаа шахуу дүршэлтэй болоһон, үдэрэй дунда зэргээр 30—40 хониной нооһо абажа үрдинэ.

Бүхыдөө совхоз дотор 128 хайша хүдэлгэгдэжэ, энэ халуун хаһада 150-яад шахуу хүн хабаадуулагдана. Эдэ үдэрнүүдтэ совхозой хайшашад Эхэ орондоо 333 центнер нооһо тушаажа, хахад жэлэйнгээ түсэб сүм дүүргэхын түлөө шармайн оролдоно.

Д. ДОРЖИЕВ.
хүдөө бэшэгшэ.

„САГААН АЛТА" БЭДЭРЭЛГЭ

Киргизэй мал ажалай ба ветеринариин эрдэм-шэнжэлэлгын институт Чуйска голдо түбхинэн һууриҗанхай. 42 жэлэй урда тээ байгуулагдаһан энэ институт бүхы дэлхэй дээрэ суута гараа. Моридой, үхэр малай, хонидой шэнэ үүлтэрнүүд тус институтда гаргагдаһан байна. ООН-ой хүдөө ажахын талаар комитедэй тодорхойлһоной ёһоор, Киргизэй нарин нооһото үүлтэрэй хонидой нооһон шанараараа дэлхэй дээрэ эгээл һайн гэжэ тоологдоно.

Киргиз арад ажалша малша зон гэжэ анхан сагһаа хойшо тоологдодог юм. Урдандаа нүүдэл байдалтай байха үедөө гол түлэб хони үсхэбэрилдэг һэн. Хони мал тэдэниие тэжээхэ, хубсалуулхаһаа гадна, эшэгы гэр бариха материал—һэеы үгэдэг байгаа бшуу. Хони малтай айл баянда тоологдодог һэн. Тиигэбэшье киргиз үүлтэрэй хонин шэрүүн нооһотой, оройдоол 40—50 кг. шэгнүүртэй байгаа. Зүгөөр шэрхи, али бүхы үбшэндэ дайрагдадаггүй һэн. Киргиз арад үбһэ хулһа бэлдэдэггүй байгаа. Үбэлхабарай сагта хони малынь хагданда бэлшэн, һаадгүй гаралсадаг бэлэй.

Октябриин революциин һүүлээр нүүдэл байдалтай зоной түбхинэн һууриҗажа захалхадань, шэмэрүүн уларилтай эрхэ байдалда һайнаар даданги нарин нооһотой хониной үүлтэр бии болгохо тухай эрдэмтэд бодомжолжо эхилбэ. Энэ хадаа орёо хүшэр ажал байгаа. Академик Михаил Лущихин энэ хүдэлмэриие ударидан толгойлбо. Зоотехнигүүд, ветеринарна врачнууд, хонишод тэрээнтэй хамта хүдэлбэ. Бэдэрэлгэ 25 жэлэй турша соо үргэлжэлжэ, «сагаан алтан» олдоо һэн. 1956 ондо шэнэ үүлтэрэй хонидто «Киргиз нарин нооһото» гэжэ нэрэ үгтөө бэлэй. Иимэ үүлтэрэй хонид үндэр хада уулада бэлшэн, хүр саһан дороһоо хагда малтан эдеэлхэдээ ядадаггүй юм.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо Киргиздэ хони үсхэбэрилгэ ашаг олзо ехэтэй һалбари болонхой. Хэрбээ революциин урда тээ—1916 ондо энэ хадата хизаарта оройдоол 2,5 миллион хони ямаадай тоологдожо байһан һаань, харин мүнөө 9,4 миллион толгой нарин нооһото хонин һүрэг атарлан бэлшэнэ. Бэдэрэлгэ үргэлжэлһөөр.

Тянь-Шаниин нарибтар ноо-һотой хонид Түбэй Тянь-Шаниин һүмбэр уулын дундахи 2900 метр үндэртэ байдаг Кара-Куджур гэжэ голдо бии болгогдоһон байха юм. Институдай туршалгын станцинуудай нэгэн эндэ хүдэлдэг. Энэ нуга голой уларил хүйтэн шэмэрүүн, жэлэй дунда зэргын температура 1 градус хүйтэн юм. Иимэ эрхэ байдалда институдай эрдэмтэд—үбгэ һамган хоёр Георгий болон Евгения Друженьковтэн хонишон Сабыр Абакировтай хамта һайн нооһотой, мяхалиг үүлтэрэй хони бии болгохын тула 16 жэлэй турша соо ажаллажа байна. Мүнөө иимэ үүлтэр бии болгогдонхой. Энэ үүлтэрэй эхэ хонидой шэгнүүр 95 килограмм, хусануудынь 135 килограмм татадаг. Гэбэшье тус үүлтэрэй хонидой булюу һайн талань юун бэ гэхэдэ, нооһониинь ута, бүхэ юм (нооһонойнь утань дунда зэргээр 15—15,5 сантиметр болодог).

Тянь-Шаниин үүлтэрэй нарибтар нооһотой хонидые Субальпийска зонодо, 2500-һаа 3000 метр хүрэтэр үндэртэ, үсхэбэрилхэдэ эгээн лэ таарамжатай байна.

Хибэс нэхэхэ нооһон тухай асуудал гараба. Энээндэ шэрүүбтэр нооһон хэрэгтэй һэн. Заабол сагаан үнгэтэй байха ёһотой. Ушарынь юуб гэхэдэ, сагаан нооһо ямаршье үнгөөр будажа болохо. Дахин бэдэрэлгэ эхилбэ. Институдай бүлэг мэргэжэлтэд шэнэ үүлтэрэй хони бии болгохын тула 3000 гаран метр үндэртэ байдаг Алайска нуга голые шэлэбэ. Зунайшье һаранuудта эндэ ходо ходо саһан ородог. Үбһэ бэлдэһэнэй хэрэггүй, түхэреэн жэлдээ хонид бэлшээгдэхэ зэргэтэй.

...Сагаан зүһэтэй түрүүшын эрэ хурьган һүрэгтэнь бии болобо. «Алайска үүлтэр» энээнһээ эхи абаа һэн. Хусануудай шэгнүүр 140 килограммда хүрэдэг. Нооһониинь буржагаршаг аад, ялалзаһан үнгэтэй. Иимэ үүлтэрэй хониной нооһон зогдор шэнги юм: утань 17-һоо 38 сантиметр болодог. Хибэс нэхэгшэдтэ иимэл нооһон хэрэгтэй бшуу.

Институдай олон шэглэлтэй хүдэлмэриһөө хонин ажалда дэлгэрэнгыгээр тогтобоб. Юундэб гэхэдэ, тус һалбари Киргизэй мал ажалай түрүү һалбаринь болоно. Һайн үүлтэрэй хонидые бии болголго колхоз, совхозуудай экономико хүгжөөлгэдэ шухала үүргэ дүүргээ. Мэргэжэлтэдэй тоолон тодорхойлһоной ёһоор, энэ жэлдэ 350—360 мянган центнер гэхэ гү, али 10 жэлэй урда тээхидэ орходоо хоёр дахин ехэ «сагаан алтан» абтаха байна.

Азат УСМАНОВ,
АПН-эй корреспондент.
Фрунзе.

ХАРТААБХЫН УРГАСА ХАРУУҺАЛХА ТУХАЙ

Хартаабхын ургасын гараса ехэнхидээ саг соонь һайнаар харууһалһанһаа болодог. Энээндэ хэгдэһэн бүхы гаргаша эгээн ехээр харюулагдадаг.

Энэ ургамалда яахадаа иимэ ехэ харууһалга хэрэгтэй юм гэхэдэ, нэн түрүүн тэрэниие тариһанай һүүлээр газарһаа бултайтарнь олон үдэр хэрэгтэй. Хэрбээ энэ үедэ газарыень элдүүрилээгүй байбал, буртаг ногоон даража, хүрьһэниинь дээгүүрээ хальһатажа болохо бшуу. Хоёрдохёор, хартаабхын эшэ бүхэниинь газарһаа нилээд ехэ тэжээл абадаг, зүгөөр тэрэ аалияр набшаһалдаг, үндэһэлдэг байха юм. Тиимэһээ хартаабхын поли буртаг ногоондо ехээр дарагдадаг байна. Гурбадахяар, энэ ургамал газар дороо эдеэшэдэг хадаа зөөлэн, һэбхэгэр хүрьһэндэ дуратай. Тэрэниие гүнзэгыгөөр хахалһан газарта таряад, хажуугаархи газарыень гүнзэгыгөөр зөөлэрүүлжэ үгэхэдэ, ургасань эрид дээшэлдэг байна.

Эдэ бүгэдэһөө гадна, хартаабха үрэжэлтэй һайн хүрьһэндэ дуратай. Тиимэһээ тэрэниие үтэгжүүлхэдэ, нэмэлтэ тэжээл оруулжа үгэхэдэ һайн. Мүн энэ ургамалда элдэб хорхой шумуул хоро хүргэдэг. Тэрээнтэй саг соонь тэмсэхэ шухала.

Хартаабхын хойноһоо ямар харууһалга хэрэгтэй болоноб? Эгээн түрүүн ургамалай газарһаа бултайжа байха үедэ борнойлхо хэрэгтэй. Энэ ушарта буртаг ногооной хилгааһан эшэнүүд һалгаагдана, хүрьһэнэй дээдэхи хальһан һэндээгдэнэ бшуу. Түрүүшын борнойлго тарилгын һүүлээр 5—10 хоноһон хойно, удаадахииень үшөө 7—10 үдэр үнгэрхэлөөр, буртаг ногооной ургаха гарасые хаража байжа хэдэг юм. Хэрбээ буртаг ногооной ургаха янзагүй, хүрьһэнэйнь зөөлэн байбал борнойлолтогүй.

Ургамалай газарһаа жэгдэ гараһан хойно, набшаһалаад байхадань гурбадахяа борнойлходо болохо. Тэрэниие үдэрэй халуунда, тракторaa аалияр ябуулжа хэхэ эрилтэтэй. Энэ ушарта хартаабхын эшэ балай гэмтээгдэдэггүй юм.

Зуруудай хоорондохи газарые элдүүрилхэ хүдэлмэри хэхэ эгээн шухала. Түрүүшын иимэ элдүүрилгэ ургамалай һайса бэежээд, зуруудай һайнаар харагдаха болоод байхада хэхэ хэрэгтэй. Иимэ элдүүрилгые нэгэн доро буртаг ногоо усадхаха, ургамалда нэмэлтэ тэжээл үгэхэ хүсэлтэйгөөр КРН-2,8 гү, али КРН-4,2, мүн КОН-2,8 түхэлэй культиваторнуудаар хэжэ болохо. Манай эндэхи эрхэ байдалда түрүүшын энэ элдүүрилгые 8—10 сантиметр гүнзэгыгөөр хэхэдэ зохид. Культиваторай һабарнуудые тодхоходоо, ургамалай эшэһээ 10—12 сантиметр холуур гарахаар тааруулха эрилтэтэй. Тиихэдээ нэгэ һэрбээтэй һабарнуудые дундуурнь хүтагануудай ябахаар тодходог. Энэ ушарта хобол буразадаа гаража, хүрьһэ хатаадаггүй.

Зуруудай хоорондохи хоёрдохи элдүүрилгые буртаг ногооной ургаха янзаар тодорхойлжо, 8—12 үдэр үнгэрһэн хойно хэдэг. Гурбадахи элдүүрилгые зуруудуудай ниилэжэ байха үеэр хэдэг. Эдэ элдүүрилгэнүүдые хүнгэн хүрьһэтэй газарта 6—8 сантиметр гүнзэгыгөөр хэхэдэ хамаагүй.

Хэрбээ хартаабхын гүнзэгыгөөр һуулгагдаһан, полинь саг соогоо борнойлогдоһон, буртаг ногоогүй, сэбэр, хүрьһэнэйнь зөөлэн байбал, шоройень обоолһоной хэрэггүй. Энэ ушарта шоройень обоолходо ургасань доошолдог, хүрьһэн ехээр хатадаг байха юм.

Зүгөөр үрэһэнэйнь гүйхэнөөр булагдаһан, тиимэһээ хүсэд һайнаар борнойлогдоогүй байжа, ургамалай захаар буртаг ногооной гаража байбал, зурууд хоорондын хоёрдохи, гурбадахи элдүүрилгэ хэхэдээ, шоройень обоолжо үгэхэдэ зохид. Энэ ушарта буртаг ногоон шоройдо дарагдажа муудаха, ногоон хартаабха байхагүй, намартаа дээгүүрхи хартаабхань хүлдэхэгүй жэшээтэй.

Уһалагдадаг, доро, шииг ехэтэй газарта таригдаһан хартаабхын шоройе заабол обоолхо хэрэгтэй. Энээниие хоёрдохёо зурууд хоорондохи газар элдүүрилхэ үедөө хэжэ үгэдэг. Энэ үедэ ургамалай эшэнүүд 12—16 сантиметр үндэр болоод байдаг гээшэ. Зуруудай мэдэгдэхээ болижо байха үедэ шоройень хоёрдохёо обоолходо зохид. Шииг ехэтэй газарта шоройень шадаал һаа үндэрөөр обоолхо эрилтэтэй. Хэрбээ хүрьһэнэй хуурайшаг байбал, ехэ үндэрөөр обоолхо хэрэггүй.

Хартаабхын шорой обоолходоо, буртаг ногоонтой тэмсэхэ, хүрьһыень зөөлэн байлгаха гэһэн зорилго табигдана. Хартаабхын шоройе обоолходо, олон эдеэ гарадаг гээшэ манай эндэ бүтэдэггүй.

Хэрбээ хартаабха тарихаһаа урид газарайнь үтэгжүүлэгдэһэн байгаа һаа, зурууд хоорондохи газарые түрүүшынхеэ элдүүрилхэ үедэ минеральна үтэгжүүлгэ оруулжа болохо. Тиихэдээ урдань ямар үтэгжүүлгэ тараагдаһанииень харалсаха байна. Зүгөөр гектар бүридэ 20—30 килограмм азотно үтэгжүүлгэ 8—10 сантиметр гүнзэгыдэ оруулжа үгэхэдэ, аша үрэ ехэтэй гэжэ шэнжэлэгдэнхэй. Харин тэрэ хлортой үтэгжүүлгэдэ таарадаггүй. Тиимэһээ хлортой кали, калийна дабһа гэхэ мэтые хэрэглэхэдэ таагүй.

Августын хоёрдохи арбан хоногто суперфосфадые уһанда худхажа, самолет дээрэһээ сүршэхэдэ һайн. Иимэ холисо 25—30 процент хүсэтэйгөөр бэлдээд, гектарта 200 литр ороохоор хэрэглэдэг. Энэ ушарта углеводууд эшэһээнь эдеэндэ ородог байха юм.

Хэрбээ хартаабхын эшэ үлүү ехээр ургажа, муугаар эдеэшэжэ байбалнь, ургасыень хуряахаһаа урид эшыень уһа эюулһэн катогоор даража үгэдэг. Тэрэниие ургасаяа хуряахаһаа 12—15 үдэр урид гэхэ гү, али августын һүүл багаар хэжэ болохо.

Мүн хартаабхые элдэб үбшэ хабшанһаа хамгаалха шухала. Илангаяа фитофтор болон микстоспориоз үбшэнһөө һэргылхэ байна. Тиихын тула хартаабхын эшэнүүдэй сэсэглэжэ захалха үеэр ногоон байбангаи (меднэ купорос) 0,20—0,25 процентнэ холисоор сүршэхэ гуримтай. Хэрбээ тиимэ үбшэнүүдэй тодорбол, нэгэ процентнэ бордосско холисо хэрэглэхэдэ зохид. Тэрэниие хоорондонь 10—12 үдэр зайтайгаар 2-3 дахин дабтаха ушартай.

Үрэһэнэй участогуудта элдэб үбшэнһөө һэргылхэ зорилготойгоор үбшэлһэн эшэнүүдыень абажа хаядаг, дуст болон хлорофосоор сүршэдэг байха юм. Хэрбээ иимэ хоротоной бии болоо һаа, ургаса хамгаалха республиканска станцида дары дуулгаха уялгатай.

Уһалагдадаг газарта таригдаһан хартаабхын хүрьһые 70—75 процент шиигтэй байлгаха, эдеэшэжэ байха үедэнь 60—65 процент шиигтэй байлгахын тула тэрэниие заабол 3-4 дахин уһалха хэрэгтэй. Илангаяа хүнгэн хүрьһэтэй газарта энээниие заабол баримталха байна. Уһанай газарта таригдаһан хартаабхын зурууд хоорондохи газарые түрүүшынхеэ элдүүрилхэдээ, 16—18 сантиметр гүнзэгыгөөр зөөлэрүүлхэ шухала.

Н. БАРНАКОВ,
Буряадай хүдөө ажахын институдай ургамалай кафедрые даагша.

СОЮЗНА РЕСПУБЛИКАНУУДҺАА МЭДЭ ЭСЭНЭ

РСФСР: СТОЛОВОНУУДТА ХЭРЭГЛЭГДЭХЭ ШААЖАН

КАЗАНЬ. Шаажалиг зүйлнүүдые үйлэдбэрилэн гаргаха ехэ заводой барилга Бугульмада, нефтьшэдэй хотодо, эхилбэ. 20 миллион зүйл бүтээн гаргаха түрүүшын ээлжээн ерэхэ жэлдэ ашаглалгада ороо юм. Түсэбтэ табан жэлэй турша соо заводой хүсэн хоёр дахин ургаха.

Шаажан, шабар амһарта гаргаха промышленностиин предприятинууд юһэдэхи табан жэлэй һүүл багта жэлдээ 100 миллионһоо дээшэ элдэб янзын амһарта гаргаха аргатай болохо байна. Энэнь манай орон дотор 1970 ондо үйлэдбэрилэгдэдэг байһанһаа хоёр дахин олон болоно.

—Мүнөө хүдэлжэ байһан предприятинуудые һэльбэһэнэй, шэнэ предприятинуудые бодхооһоной ашаар амһарта олоор гаргагдадаг болохо байна, — гэжэ СССР-эй Хүнгэн промышленностиин министерствэдэ ТАСС-ай корреспондентдэ хөөрэбэ.—Һалбариин 41 завод амһарта хэнэ, 1976 он болотор иимэ заводуудай тоо 50-да хүрэхэ.

Зохид, һайхан, хэрэглэгдэхэдэ таарамжатайгаар хэгдэхэ шаажан зүйлнүүдтэ табигдадаг эрилтэнүүдһээ гадна, ниитын эдеэ хоолой предприятинуудта хэрэглэгдэхээр гаргагдаһан продукци эблэрхэгүй бүхэ байха ёһотой. Шаажалиг зүйлһөө зузаанаар хэгдэһэн продукци иимэ шанартай байха, Бугульмада баригдажа байһан шэнэ завод шаажалиг амһарта бүтээн гаргахаар мэргэжэһэн түрүүшын предприяти болоно.

УКРАИНА: ЖЭБЭҺЭЭ АРШАЛДАГ ХАЛЬҺАН

ЛЬВОВ. Деталиин хальһан хүнэй үһэнһөө халта зузаан юм. Гэбэшье энэ хальһан булаадые хатуу, бүхэ, элэсэгүй болгохоһоо гадна, жэбэһээ хамгаалха.

Иимэ хальһан хайшан гэжэ хэгдэнэб? Украинын Наукануудай академиин физико-механическа институдта ТАСС-ай корреспондентдэ энээн тухай хөөрэхэдөө, тус хальһанда химиин ямаршье бодос хэрэглэгдэнэгүй, металлые бүридэлөөрнь, физико-химическэ талаарнь хубилганабди гэжэ мэдээсэбэд.

МОЛДАВИ: НАМАРАЙ СААД РУУ «АЯНШАЛГА»

КИШИНЕВ. Яблока, груша асарамсаарнь, намартаа саад соохидол адляар лаборатори доторнь хангалташана.

—Энэ «джонатан» сортын яблока, тэрэ зүгын тоһоной амтатай груша «оливье десерт» гэжэ нэрэтэй, — гэжэ доцент Р. Я. Цыпруп хөөрэнэ.—Энэ груша үшөө болбосоржо үрдеэдүй. Гэбэшье хоёр хоноходоо улаан-шара болохо.

Туршажа үзэхын тула нёдондо жэлэй октябрь һарада суглуулагдаһан алим жэмэсые июниин тэн багаар амталжа үзөө.

Энэ жэмэсые полиэтилен туулмагуудта хээд байлгаа. Иимэ амһарта соо углекислэ газ бии боложо, жэмэс огто гутадаггүй. Кишиневой М. В. Фрунзиин нэрэмжэтэ институдта алим жэмэс удаан саг соо хадагалха арга олдоо һэн. Энэнь жэлэй ямаршье сагта хүн зониие жэмэсээр хангаха арга олгоно.

Промышленна түрүүшын холодильник Кишиневто баригдажа байнхай. Тус холодильник соохи газ һэлгэгдэжэ байха. Эндэ 1.500 тонно алим жэмэс хадагалагдаха юм.

ТУРКМЕНИ: ҮБЭЛДӨӨ ҮБҺЭ ТЭЖЭЭЛЭЭР ДУТАХАГҮЙН ТҮЛӨӨ

АШХАБАД. Таримал ногооной болон сабшалангай түрүүшын зуу мянган тонно үбһэ Туркменистанай малшад бэлдэбэ. Каракумай бэлшээринүүдтэ һүри сомоонууд хойно хойноһоо урган бодоно.

КПСС-эй ЦК-гай болон СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй «Колхоз, совхозуудта үбһэ тэжээл бэлэдхэлгые саг соонь үнгэргэхэ ба 1973 — 1974 онуудай малай үбэлжэлгэдэ бэлэдхэхэ талаар хэмжээнүүд тухай» тогтоолые дайшалхы программа болгон абанхайбди, — гэжэ Туркмениин ССР-эй хүдөө ажахын министрэй орлогшо Э. Курбанов хөөрэбэ.— Нёдондо жэлэйхидэ орходоо республикамнай нилээд ехэ тэжээл бэлдэхэ байна.

Тэжээл бэлдэхэ тусхай 2-3 бригада колхоз, совхоз бүхэндэ эмхидхэгдэнхэй. Люцернэ хоёрдохёо сабшагдажа эхилбэ. Сабшагдаһан үбһэн багсалагдан хадагалагдана.

Сенаж даралга эхилэнхэй. Һүүдэртэ хатаажа хэршэгдэһэн түрүүшын арбаад мянган тонно үбһэн нүхэн соо дарагдаа. Тэжээл бэлэдхэлгын дүүрэтэр 70 мянган тонно гэхэ гү, али нёдондонойхиһоо нилээд ехэ үбһэн бэлдэгдэхээр хараалагдаа.

ЛИТВА: УРЛАН НАРИЖУУЛАГШЫН ОЛОН МИЛЛИОН ТҮХЭРИГЭЙ АЛМАЛТА

КАУНАС. Эндэхи Н. З. Зибертасай нэрэмжэтэ торгон бүдэй комбинадта гаргагдаһан арһан бүри гоё, бүхэ болобо. Предприятиин урлан нарижуулагшад Алдона Валюшайтене, Раса Янчаускене гэгшэдэй дурадхаһан шэнэ технологиин ашаар иимэ болоо. Тэдэ химикадуудые шэнэ аргаар холин хэрэглэжэ, хэмэл арһа нэхэхэ хэрэгые урдынхиһаа гурба дахин түргэн болгоно.

Хэмэл арһые гоё болгохо шэнэ технологи республикын габьяата урлан нарижуулагша Алдона Валюшайтенегэй арбан зургаадахи дурадхал мүн. Тэрэ хэмэл арһа гаргаха хоёр поточно лини дурадхаа. Нэхэгдэһэн бүд эбхэхэдэ ажалай гаргаша хороохо, саг нилээд алмаха олохон оньһон түхеэрэлгэ зохёоһон байна.

15 жэлэй турша соо комбинадта хүдэлхэ үедөө оруулһан дурадхалнууд жэл бүри миллионһоо үлүү түхэригэй алмалта арьбалалта хэнэ.

(ТАСС-ай корр).

Хабаровскын «Дальдизель» завод 60 ондоо суднада двигательнүүд болон генераторнуудые бүтээдэг.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Хабаровскын «Дальдизель» заводто хилын саана эльгээгдэхэ дизельнүүд бэлэн болгогдоно.

АПН-эй фото.

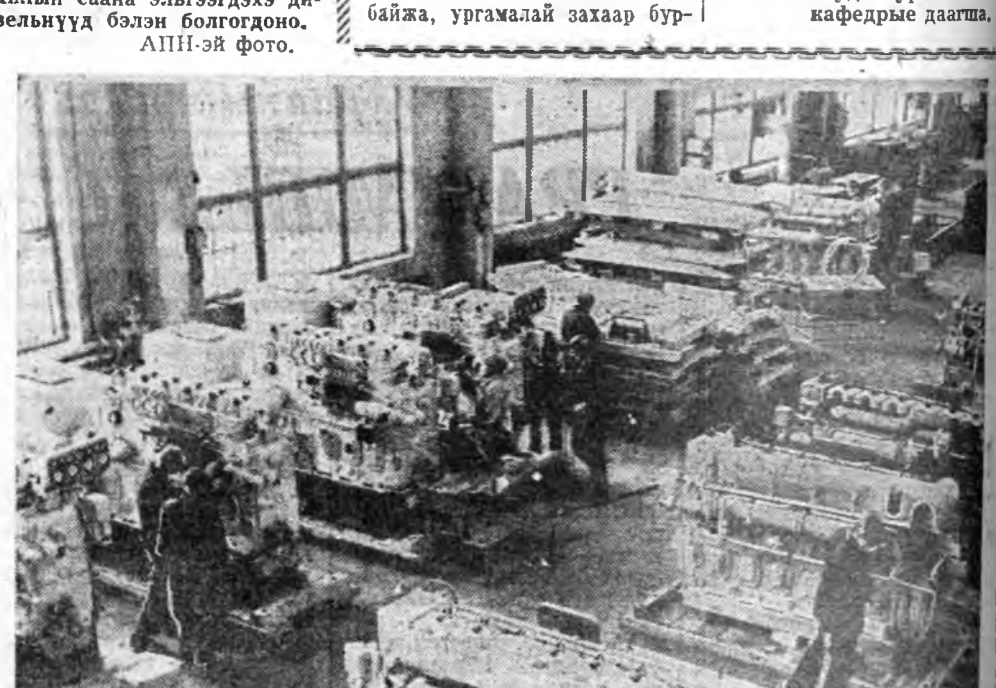

Буряадай АССР-эй 50 ЖЭЛ

ЭРДЭМЭЙ ГУЛАМТА— ҺУРГУУЛИ

АГУУЕХЭ ОКТЯБРИИН социалис революци бу-
ад арадта эрхэ сүлөө аса-
а. Революциин урда тээ бу-
ядууд тон гээгдэнги тү-
үур байдалтай, хаанта за-
гай болон нютагай баяд
ёдой дарлалта доро бай-
н гэжэ мэдэнэбди.

Совет засагай аша туhаар ряад арад өөрын гүрэн тү-
тэй болоо бэлэйбди. Энэ үхэтэ ушар агуу багша
И. Ленинэй нэрэтэй нягта лбоотой.

Республикын тогтохо үедэ адай гэгээрэл тон тулюур, эгдэнги байгаа бшуу.

Буряад-Монголой АССР-
Соведүүдэй 1-дэхи съезд эрэ (1923 ондо) Бурревко-
ой түрүүлэгшэ нүхэр М. Н. банов нигэжэ хэлээ hэн:
Арадай гэгээрэл, соёл бол-
орол хадаа тон хүшэр ндэ байдалтай. Арадай гэ-
эрэлые хүгжөөхын тула тон э оролдолго, илангаяа го-
тойхон мүнгэн зөөри хэрэг-
й... Гэбэшье РСФСР-эй авительство hая тогтоод hан Буряадай республи-
н хүндэ хүшэр байдалые раадаа абажа, арадай гэгээ-
лые хүгжөөлгэдэ хэрэгтэй олохо бүхы мүнгэн зөөрие едээ даажа абаа бэлэй.
э жэшээ юу харуулнаб?
га яhатаниие соёл болбо-
рол, эрдэм hургуулитай гохын тула агууехэ ород адай оролдолгые эли то-
ор гэршэлнэ бшуу.

Хүдөө hургуулинуудай ту-
үр байдал тухай нэгэ иимэ шээ дээрэ харуулая. 1924 1929 онуудай hуралсалай ай дүнгүүд тухай Нар-
мпрос иигэжэ бэшээ hэн:
Илангаяа зүүн аймагуудай ряад hургуулинууд гэр йраар муу. Һургуулида ндовалан абаха зохид нэ-
ье гэр олдоногүй, тос-
ной хүн зон бишыханууд, бтархан, уйтан, харанхы рнүүд соо ажаhууна. Ара-
й гэгээрэлые хүл дээрэнь бихын тула түбхын тү-
үндэ шэнэ барилганууд ар-
гүй хэрэгтэй».

Теэд мүнөө зүүн аймагуу-
й hургуулинууд ямар бай-
лтай болонхойб?

Һургуулиин шэнэ байшан рилгаар Хориин, Яруунын, жэнгын аймагуудта тори-
хон хүдэлмэри хэгдээ, му-
шье хэгдэжэ байнхай. Хо-
ин аймагай тосхон бүхэн илангаяа совхозой тү-
үдhээ холо ажаhуудаг мал-
дай фермэ, гүүртэ дээрэ-
эхин шатын hургуулинууд нэ типовой байшантай.
шээнь, Ашангын эхин ша-
н hургуули абаад харая.
hаяхан Улаан-Үдэдэ эхин гуулиин багшанарай суг-
н-семинар боложо үнгэ-
э hэн. Тэрээн дээрэ Ашан-
hургуулиин баян дүршэл ай hайнаар хэлэгдээ. Һүү-
рнь республикын бүряад ргуулиин багшанар Ашан-
нютаг ошожо, тэрэ hур-
лиин байдалтай, ажал хү-
мэритэйнь танилсаhан
Хүдөөгэй тэрэ бишыхан гуули юүгээрээ суутай ооб? Тус hургуулиин ма-
жальна үндэhэн мүнөөнэй лтэдэ гүйсэд харюусама, ссуудынь уужам, hарүул, юаппарадтай, магнитофон-
, мүн бэшэшье техниче-
хэрэгсэлнүүдтэй. Һургуу-
ань хэшээлдэ хэрэгтэй бо-
ог элдэб янзын пособи-
д гүйсэд суглуулагдан-
Ургажа ябаhан үхибүү-
коммунис ёhоор хүмүү-
лхэ зорилгоор тэндэнь иискэ таhаг, хизаар оро-
шэнжэлэлгын музей эм-
хэгдэнхэй. Ушар тиимэhээ hургуулиин hурагшад жэлэй туршада класс нөө бултадаа hайн сэгнэл-
эйгээр дүүргэжэ байдаг.
нин аймагай эхин шатын адишье hургуулинууд эрхүү байдалтай юм.

Яруунын Үльдэргэ нютаг республика доторoo яhала мэдээжэ болонхой. Энэ тосхоной тэг дунда хэдэн жэлэй саада тээ баригдаhан үндэр гоё байшан томо сонхонуудаараа яларан, толорон, хүн бүхэнэй дура буляадаг. Энэмнай Үльдэргын дунда hургуули гээшэ.

Тус hургуулиин коллектив hүүлэй жэлнүүдтэ яhала hайн дүнгүүдтэйгээр хүдэлнэ: hургуулиин наhанай үхибүүд бултадаа hурадаг, найман класс дүүргээшэд бултадаа 9-дэхи класста гү, али техникумдэ hуралсана. Үнгэрhэн 1972—1973 онуудай hуралсалай жэлые тус hургуулиин коллектив эрхим hайн дүнтэйгөөр дүүргээ: hурагшадайнь 99 процент амжалтатай гараа.

Һургуулиин шэнэ байшангууд Яруунын аймагай тосхон бүхэндэ баригданхай. Жэшээнь, Эгэтын адаг, Мужыха, Гүндэ, Тэлимбэ, Романовка тосхонуудта дунда hургуулиин типовой байшангууд баригданхай. Тиихэдэ аймагай түб — Нарhата тосхондо 920 хүнэй hууритай hургуулиин шэнэ байшан баригдажа дүүргэгдэхээ байна.

Революциин урда тээ Хэжэнгэдэ хэдэн дасан байhан. Тэдэнэй нэгэниинь Чисаанын дасаң hэн. Тэндэ хэдэн зуугаад орхимжото ламанар арад зоной хүзүүн дээрэ hандайлан, ажалша малша хүнүүдэй хүбүүдые «Ум маани бадми-хум» гэжэ уншуулан hургажа, тэдэнэй ухаан бодолые манатуулдаг байгаа бшуу.

Харин мүнөө Чисаана тосхоной үхибүүн бүхэн hургуулида hураҥна. Тэндэ хоёр жэлэй саада тээ Чисаанын совхоз дунда hургуулиин типовой байшан барижа дүүргээд ургажа ябаhан залуу үетэндөө бэлэглээ бэлэй. Мүнөө Хэжэнгэ, Шэнэ-Хэжэнгэ тосхонуудта 920 хүнэй hууритай дунда hургуулиин гурбан дабхар байшангууд баригдажа байнхай. Тус hургуулинууд байгша оной август hарада баригдажа дүүргэгдэхээр хараалагдана.

Республикын бии болоhон жэлдэ (1923—1924 онуудай hуралсалай жэл) буряад нютагта 279 hургуули, тэдэнэй тоодо оройдоо дунда 12 hургуули тоологдодог байгаа hаа, мүнөөдэр 577 hургуули, тэдэнэй тоодо дунда 200, найман жэлэй 136, эхин шатын 241 hургуули бии. Тиихэдэ hурагшадай тоо энэ үе соо 11 дахин олон болонхой. Жэшээнь, 1923 ондо бүхыдөө 16 мянга шахуу үхибүүд hуралсадаг байгаа hаа, мүнөө 180 мянга шахуу болонхой.

Үнгэрhэн гайхамшагта 50 жэлэй туршада соёл болбосоролой талаар туйлагдаhан үзэгдөө дуулдаагүй амжалтануудые иимэ баримтанууд гэршэлнэ: 1923 ондо буряад зоной миил 3 процентнь үзэг бэшэг мэдэхэ байбал, мүнөө үедэ буряад арадай хүбүүд, басагад бултадаа эрдэм hургуулитай болонхой. Үзэг бэшэг мэдэхэгүй хүн хото, хүдөөдэшье олдохогүй байха. Мүнөө үедэ республика доторнай гурбан хүнэй нэгэниинь дунда гү, али дээдэ эрдэмтэй болонхой. Улаан-Үдэдэмнай 4 дээдэ hургуули: багшанарай, хүдөө ажахын, технологическа, соёлой институдууд, тиихэдэ Новосибирскын худалдаа наймаанай дээдэ hургуулиин филиал хүдэлнэ. Дээдэ hургуулинуудта аяар 20 мянган студент hуралсана. Гадна республика доторнай 28 техникум, тусхай дунда hургуулинууд бии. Тэндэ 22 мянган hурагшад ерээдүйнгөө мэргэжэл шудална. Дээдэ болон тусхай дунда hургуулинуудта буряад, ород, эвенк, хакас, монгол, татар, тува, яхад болон бусад олон үндэhэ яhатанай хүбүүд, басагад эбтэй эетэйгээр hуража байна. Энэ жэшээ манай партиин ленинскэ национальна политикын бодотоор бэелүүлэгдээд байhые гэршэлнэ бшуу.

Арадай гэгээрэлэй талаар туйлагдаhан асари ехэ амжалтанууд «тэнгэриhээ буугаагүй». Эндэ соёл болбосоролой, эрдэм hургуулиин хүгжэлтэ тухай хэлэхэдээ, залуу үетэниие коммунис ёhоор хүмүүжүүлхэ нангин хэрэгтэ бүхы хүсэ шадалаа, эрдэм бэлигээ, ами наhаяа үгэнгеэр оролдоhон багшанарай нэрэ алдарые дурдангүй үнгэржэ болохо аал?

Соло габьяата багшанар республика доторнай мэдээжэ: И. Г. Дадуев, А. П. Чайванова, А. Т. Назимов, Б. П. Махатов, А. А. Аюрзанайн, Л. Г. Пастернак, Ц. Н. Номтоев, М. А. Филиппов, М. П. Хабаев, А. Р. Богданова, Н. Н. Намсараев, Д. Д. Дугаржабон болон бусад.

Түрэл партиингаа хараалhан асари ехэ түсэбые бэелүүлхын тула гүрэн соомнай үйлэдбэриин экономико, оньhон орёо техникэ hайса мэдэхэ кадрнууд хэрэгтэй болоно бшуу. Тиимэhээ КПСС-эй XXIV съезд бүхы ажалшадай мэргэжэл ба эрдэм болбосорол дээшэлүүлхэ талаар шухала зорилго хараалhан юм.

«Бүгэдэ нииты н дунда hуралсалда залуушуулай оролгые түгэсхэхэ ба юрэнхы эрдэмэй hургуулиие саашань хүгжөөхэ тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй абаhан тогтоолые бэелүүлхын тула арадай гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэд болон багшанар горитойхон хүдэлмэри ябуулна.

Һүүлэй жэлнүүдтэ дунда hургуули дүүргээшэд яhала олошороо. Жэшээнь, 1966 ондо арбадахи класс хамта дээрээ 2.800 үхибүүд дүүргэhэн байгаа hаа, 1972 ондо 8.100 хүн дүүргээ.

Мүнөө жэл үдэрэй hургуулиин 10 классые 9.100 хүн, үдэшын hургуули — 1.900 хүн, заочноор — 500 хүн, хамта дээрээ 11,5 мянган хүн дунда hургуули дүүргэжэ, аттестадуудые абахаар гүрэнэй шалгалта барижа байна. Бүгэдэ нииты н дунда hуралсалые бэелүүлхэ талаар Баргажанай, Яруунын, Захаминай аймагуудта ехэхэн хүдэлмэри ябуулагдана.

Бүгэдэ нииты н дунда hуралсал бэелүүлхэ хэрэгтэ республикын колхоз, совхозууд болон үйлэдбэриин предприятинууд тон ехэ туhаламжа хүргэнэ. Илангаяа Хориин, Хэжэнгын, Загарайн, Мухар-Шэбэрэй, Баргажанай аймагуудай ажахынууд hургуулиин материальна үндэhые бэхижүүлгэдэ горитойхоноор туhална, мүнөөшье туhаламжа хүргэнэ.

Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Совет арадай гэгээрэлдэ хабаатай барилгануудые 1975 он болотор дүүргэхэ гэhэн тусхай түсэб 1971 ондо баталаа hэн. Тэрэнэй ёhоор, 1975 он болотор республика доторнай тон ехэ хүдэлмэри хэгдэхэ юм. Жэшээнь, 83 шэнэ hургуули, 34 интернат, 87 столово, үхибүүдэй амарха 75 лагерь болон бэшэшье олон барилга хэгдэхээр хараалагдана.

Үнгэрhэн түүхэтэ табин жэлэй туршада арадай гэгээрэлэй талаар асари ехэ амжалтанууд туйлагдабашье, үшөө хүсэд шиидхэгдээгүй асуудалнууд олон гээшэ. Бүгэдэ нииты н дунда hуралсалые хаа хаанагүй бэелүүлхын тула түбхын түрүүндэ найман жэлэй уялгата hуралсалые hургуули бүхэн бэелүүлжэ, бүхы үхибүүдые hуралсалда хабаадуулха уялгатай. Тиихэдэ нэгэдэхи класста ороhон үхибүүн бүхэниие наймадахи класс хүрэтэр hургаха, наймадахи класс дүүргэhэн hурагша бүхэниие юhэдэхи гү, али техникум ба училищида hургаха гээшэ тон харюусалгатай зорилгонуудай нэгэн болоно.

Д. ОШОРОВ,
Гэгээрэлэй министерствын хүдэлмэрилэгшэ.

„Манай үеын хүн" гэhэн конкурсдо

СЭСЭГТЭЛ ҺАЙХАН СЭДЬХЭЛ

ЭХЭНЭР ХҮНЭЙ гэртэхи ажал дууhаха бэшэ. Эртэ үглөөгүүр бодожо, сайгаа табяад, газаашаа гарахадань юртэмсын байдал аали намдуу, урда хадын сагаан мундарганууд алтан наранай түрүүшын элшэдэ аляархаhан мэтээр яларан байбад. «Дулаан үдэр болохонь ха юм. Хартаабхынгаа газар хахалуулха болоо. Теэд Бадма хэзээ бусажа ерэхэнь гээшэб?» гэhэн бодол гэрэй эзэн эхэнэрэй толгойдо ороодхибо.

Үнеэгээ hаажа hуухадаа хойшоо эжэлүүдгүй шэртэн харана. Уланай хойгуурхи хаданууд сэл хүхэ тэнгэриин хаяа ямар hайхан гээшэб! Бага наhанhаа түрэл дайдадаа дурлаhан сэдьхэл уяржа, «классаараа ойдо гарадаг сагнай тулажа ерээ байна даа» гээд hанаба.

— Таанар hургуулиhаа ерэhээр энэ хартаабхынгаа газар дээрэхи бог шорой сэбэрлэхэ болоот. Витнай урогой hүүлдэ үлэхэб,—гэжэ эхэнь үхибүүдтээ хэлэнэ.

Удангүй тэдэнэр танил зүргөөрөө hургуули тээшээ зорибод.

Хүдөө нютагта соёлой эхи табилсагшад соо багша эгээл урдуур hуурида байhан. Энээн тухай олон үгэ хэлэhэнэйшье үлүү. Арадай хэрэгтэ үнэн сэхэ эгээл тиимэ багшанар урданьшье байгаа, алишье нютагта мүнөөшье байха.

Тэдэнэй нэгэн Уланай дунда hургуулиин эхин классуудай багша Зинаида Боржоновна Бадмаева болоно. Хоёр жэлэй саана танилсаа hэмди. Эгээл тиихэдэ энгэртэнь Ажалай Улаан Тугай орден ялараад байгаа. «Ямар багша хадаа иимэ хүндэтэй болоhон хаб» гэжэ hонирхоhон байгааб.

Ажал хэрэгтэйнь танилсажа, үгэ зугаа дэлгээд байхадаа, энэ багшын хайшан гээд хэшээлнүүдээ үнгэргэдэг, hурагшадта хандадаг байhаниие бага зэргэ тухайлагдаха болоо hааб даа. Зүгөөр хүсэл дүүрэн тобшолол хэхэнь үшөөл бэрхэтэй байhан юм. Тиимэhээ энэ хабар Улан нютаг дахяад ошобоб.

Эдэ багашуулые Зинаида Боржоновна урзанда намар нэгэдэхи класста абаhан юм. Мүнөө тэдэнэр хоёрдохи класс дүүргэбэ. Эдэнэр гол түлэб колхозой малшадай үхибүүд юм. Урдань баhал иимэ үхибүүдые нэгэдэхиhээ эхилээд, табадахи класс хүрэтэр hургадаг байгаа. Харин мүнөө шэнэ программын ёhоор гурбадахи класс дүүргэтэрнь hургаха. Үхибүүдынь бултадаа бэрхээр hурадаг.

КЛАССТА ОРОХОДОМНАЙ 22 үхибүүн нэгэ жэгдэ мэндэшэлбэ. Хуушанай танилнууд—бээ бээ hонирхон харанабди.

Уужам, hаруул класс соо аятай зохид байдал. Сонхын наада тагууд дээгүүр сэсэгүүд hалбарна. «Манай Ильич» гэhэн стенд. Доронь Ленин тухай номууд.

Багша хэшээлээ эхилээд, зорилгоёо тобшохоноор тайлбарилба. Үхибүүд номуудаа, тетрадьнуудаа бэлдэбэ. Багшын асуудал, hурагшын харюу анхаралтайгаар шагнанаб. Ород хэлэнэй урогто дайралдаhандаа сэдьхэлни хананги.

«Хабарай түрүүшын hара» гэhэн хэhэг Валя Эрдынеева хурсаар уншана. Мэдүүлэлэй үгэнүүдэй холбоо, үгэ бүхэн ямар асуудалда харюусанаб гэжэ тайлбари хэнэ. Басаганай ядалдахада, харюусаха дуратайшуул олон — хэдэн гар үргөөтэй.

Зоя Самсонова «Саhан гэр» гэжэ шүлэг уншаад, удхыень гүнзэгыгөөр тайлбарилна. Һүүлдэнь Маша басаган самбарта гаража, шүлэгэй түрүүшын бадаг бэшээд, үгэнүүд ямар асуудалнуудта харюусанаб гэжэ хэлэнэ.

Үхибүүд ородоор hайнаар хэлэнэ. Зүгөөр би багшын намда хөөрэhэниие hанажал hуугааб. Дахин дабтанаб, эдэмнай hургуулида ороогүйдөө ород хэлэ мэдэхэгүй зон байгаа бшуу.

Зинаида Боржоновна ажал дээрээ абьяастай. Үхибүүн бүхэндэ ондо ондоогоор хандана, үгээ тон тодоор хэлэнэ, бүхы сэдьхэлhээ оролдоно, эхын заншалаар эльгэлнэшье гэхээр.

Багшын хөөрөө шагнажа hуухадаа, холын жэлнүүдые hанаандаа оруулнаб. Сабхигар, харабтар шарайтай, урин харасатай энэ эхэнэрэй орондо, хүдэр бэетэй, шанга дуутай өөрымни багша харагдаhан шэнги болобо.

Саг ямар түргэн гээшэб—гуша гаран жэл үнгэршөөл! Теэд он жэлнүүд хүнэй урда хүсэгүй. Гүлмэр бидэнэй тон hонирхомоор ном hудар уншажа, элдэб зугаа хөөрэдэг, мартагдашагүй hургаал, заабари үгэhэн тэрэ хүниие мартаха аалши! «Кавказай пленнигэй» Жилин ба Костылинай образууд, Гулливерэй урдшагта ябадалнууд, Никита Карацупын ба Индусай баатаршалганууд мүнөөшье болотор досоомни байгша. Теэд агууехэ Лев Толстойн, Джонатан Свифтын зохёолнуудай абдар уудалжа, совет натриотизмда hургажа байhыень бидэнэр тиихэдэ хаанаhаа мэдэхэбибди. Энэ мэдэрэл хожом ерээ. Бэрхэ багшын тариhан үрэhэн иигэжэ жэл баян ургаса үгэдэг гээшэ. Тиимэл хадаа дайнай дүлэн соо баатар ёhоор унаhан Найдан Намдаковой образ бидэнэй досоо ябана бшуу. «Энэ багшынгаа аша үрые таанар, үхибүүд, хожом ойлгохо байхат» гэhэн бодол толгой соомни ороо hэн.

ҺАЙХАН сэдьхэл — энэ багшын амжалтын нэгэ түлхюур. Нэгэтэ иимэ ушар болоhон юм. Сабхаани эгэшэнь наhа баража, гурбан үхибүүн үлэhэн байгаа. Зинаида Боржоновна тэдэниие гэртээ асаржа, саашанхи хуби заяаень шиидхэхэ болоо. «Юрэдөө хайшан гэхэ ёhотойб? Эндээ байлгахада, нэгэ тиимэ, интернат hургуулида эльгээхэнь хайратай» гэхэ мэтэ hанаа үнөөндэ абтажа, үргэhэн нойргүй ябадаг байба.

Теэд гайхалтай юумэн эндэ үгы. Эсэгэнь арбан табан үхибүүтэй байhан. Хорёодгушаад онуудай хүндэ хүшэр сагта эдээниие өөдэнь болгохо гээшэ тиимэ амар бэшэ байгаа. Зина хара багаhаа ажал хэhэн, олон аха, эгэшэнэрээ алдаhан юм.

Хэдэн hарын үнгэрhэн хойно эдэ багашуулаа интернадта оруулха гэжэ шиидээд ябуулга хэжэ эхилбэ ха. Зүгөөр нэгэтэ нүхэрэйнгөө ерэхэдэ, сэдьхэлээ хүдэлгэнхэй байба. Үхибүүдшье үгы. Гансаараа.

— Интернадта ошохогүйбди гээд байна. Эндээл байхабди гэжэ хоорондоо хөөрэлдэнэ. Яаха зон гээшэбибди? — гээд, нүхэр руугаа сэхэ хараад байба.

Бадма Гончикович абьягүй hуунa. Үдэшэ болобо — аниргүй. Гэрэй эзэн арсахашье эрхэтэй ааб даа. Өөhэдын дүрбэн үхибүүд ха юм.

— Юрдөөл, өөрөө мэдээрэй. Шамдал хүндэ болоно бээз. Юун гэжэ шиидхэнэш — тэрээгээршни болуужан, — гэжэ үглөөгүүр нүхэрэйнгөө хэлэхэдэ, Зинаида Боржоновна уяраашье, баясаашье hэн. Юундэб гэхэдэ, эдэ үгэнүүдые унтаха нойргүй хүлеэжэ хоноо бшуу.

Тэрэ гэhээр найман жэл үнгэрөө. Мүнөө тэдэ үхибүүд борьбо дээрээ бодонхой. Улаан-Үдэдэ ГПТУ дүүргэhэнэй hүүлээр Люда хадамда гаранхай, Зоя Эрхүүгэй университедэй студентка, Слава 6-дахи классай hурагша. Зүгөөр өөhэдынь ехэ үхибүүн арбадахи класста, баганьe — гурбадахида hуралсана.

Зинаида Боржоновна Баян гол нютагтаа долоон класс дүүргэhээр городой багшанарай училищида ороhон юм. Һурахадаа ханалгатай, hонюуша, сүлөө сагаа зүбөөр үнгэргэдэг энэ басаган училищиин багшанарай магтаалда хүртэдэг hэн.

Тэрэмнай хэзээнэй саг гээшэб! Аяар хорёод жэл болоо. Энэ үе соо багша дүй дүршэлөөр баяжаа. Зүгөөр гансал дүй дүршэлhөө ба энэрхы сэдьхэлhээ тэрэ амжалта туйлана гэхэдэ буруу ааб даа.

— Зинаида Боржоновна хэhэн юумэеэ оншотойгоор, дүүрэнээр бүтээхэ гэжэ оролдодог заншалтай юм. Теэд булта үхибүүдые hайнаар hургаха гээшэ хэлэхэдэ бэлэн ааб даа. Юуб гэхэдэ, үхибүүн бүхэн ондо ондоо абари зантай, hонирхолтой, бэлэдхэлтэй. Тиимэhээ Зинаида Боржоновна классhаа гадуур ажалда ехэ анхардаг юм, — гээд hургуулиин директор Владимир Хонхоевич Лощинов хөөрэбэ. — Һонирхоо hаа, түсэбынь харагты. — Энэнь саарhан дээрэ үлэдэггүй — хододоо бэелүүлэгдэдэг, — гээд тэрэ намда нэгэ тетрадь hарбайба.

Тэрээниие иража харахадам, үхибүүдтээ харуулан ойлгуулха материал бэлдэхэ, классаараа ойдо гараха, ажалай ба дайнай ветерануудтай уулзалга эмхидхэхэ, түрэлхидтэй хөөрэлдэхэ, комитедэй заседани хэхэ гэхэ мэтэнүүд бэшээтэй.

Эжы, баабайнараар нягта холбоон багшын ажалда ехэ туhална. Багашуулай гэртэхиндэ ходо ошожо, өөрынгөө hанамжа, дурадхалнуудые хэлэдэг, тэдэнэй хэлэhэн үгэнүүдые сэдьхэлдээ хадуужа, ажал дээрээ хэрэглэдэг юм ха. Иимэ харилсаа холбоон, үгэ үгээ ойлголсолго алишье талада туhатай. Харин ямар нэгэн шухала асуудал шиидхэхэ болбол багша түрэлхидэй комитедтэ хандадаг.

ТОСХОНДО ДҮТЭХЭНЭ үүлтэртэ үнеэдэй фермэ оршодог. Зинаида Боржоновна эндэ хододоо айлшан. Юуб гэхэдэ, дүрбэн hурагшынь гэртэхин эндэ ажаллана. Түрэлхидтэй хөөрэлдэхэ юумэн олон ааб даа. Хоёрдохёор, партийна организациин даабаряар малшадтай элдэб хөөрэлдөө үнгэргэдэг даабаритай.

— Мүнөө дүрбэдэхи жэлээ шэнэ программаар ажаллана б. Дидактическа ба методическа материалнуудые хэрэглэхэдэ, ехэ ойлгосотой, гараhан темэ толгойдонь хадуусатай гэжэ hанагшаб. Бэшэшье үлүү юумэн намда юун байхаб даа, — гэжэ Зинаида Боржоновна хэлэжэ hуугаа hэн.

Месткомой заседаниин hүүлээр оройхон гэртээ бусажа, үхибүүдээ эдеэлүүлээд, гэртэхи байдалай ан бун гэhэн хойно шэнэ ерэhэн «Эхин hургуули» журнал ба газетэнүүдые абаад, хаража hууна. «Түрэлхидэй комитет» гэhэн гаршагтай «Учительскэ газетын» түрүү бэшэг тэрэнэй анхарал ехээр татаба. Ригэ хотын зарим hургуулинуудай түрэлхидэй комитедүүд «Коммунистнар — түрэлхидэй совет», «Эсэгэнэрэй совет» бии болгоо. Тэрэ соведүүд багшанарай ажалда ехэ туhатай ажал ябуулна гэжэ уншахадаа, «иимэ соведүүдые hургуулиингаа түрэлхидэй комитедтэ бии болгохо дурадхал оруулха болоо ха» гэhэн бодол тэрэнэй толгойдо ороодхибо.

Бүришье орой болонхой. Огторгойдо одо мүшэд эмнилдэнэ. Харин багшын стол дээрэ hаруул гэрэл ярhаар. Багша газаа гаража, хагсуу хабарай сидэгэр hэбшээндэ сэлмэн татаад, столдоо лаб hуужа, түрүүшын тетрадь нээбэ. Үхибүүнэй гараар бэшэгдэhэн үзэг тэрээндэ ехэл hайханаар харагдана. Энээниие харахадаа эсэhэнээшье мартажа, хүдөөгэй багша хүсэ ороhондол болоно. Уланай багшын ажал үргэлжэлhөөр...

Н. ГАЛДАНОВ.
Баргажанай аймаг.

«Рассвет» колхоз 1967 онhоо хойшо ан үсхэбэрилжэ эхилhэн юм. Колхозой правлени Наталья Иосифовна Кондаковае энэ харюусалгатай ажалда эльгээhэн байгаа. Ан харууhалагша ажалдаа үнэн сэдьхэлhээ хандадаг байхаhаа гадна, ангай абари зан hайн мэдэдэг.

Ан харууhалагша түрүүшын жэлдэшье эрхим hайн үрэ дүн туйлажа, колхоздоо ашаг олзо оруулhан байна. Энэмнай Наталья Иосифовнагай оролдосото ажалай хүсэн болоно. Мүн Кондакова нииты н хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг. Хойто-Байгалай аймсоведэй депутадаар нэгэнтэ бэшэ hунгагдаhан байха.

А. КЛИМЕНКЫН фото.

ТҮГНЫН ТАЛАҺАА ХОЁРХОН ЖЭШЭЭ...

еспубликынгаа 50 жэлэй ан» ойе тэмдэглэхээ байа, түүхын энээхэн богони-
үе соо түрэhэн hайхан э нютагтамни болоhон ехэ алтануудтухай домоглон эхэ хүсэлэн түрэнэ. Үхи-
наhамни Түгнын эхиндэ рhэн юм. Тиимэhээ эндэхи гуудай хүн зоной урданай ал hайн мэдэхэб, мүнөө-
элихэнээр hананаб.

гүүехэ Октябриин революн урда тээ гол түлэб мал-
буряадууд лэ эндэхи нютата ажаhуугаа. Тэдэнэр уняар хаядаг ушаагтай, шалатай урса муухан үүдтэй бэлэй. Гартэнь орооhэ тортогто дарагдашаханануудынь харлажа хаха. Лушан аhаажа, гэр гэрэл гаргана.
элэй дүрбэн сагта бу-
үүд малаа дахажа, hаа нютагта нүүжэ ябабайгаа. Хада гү-
й хяагаар эндэ тэндэ нэгэн хоёр айл hуудаг бэлэй. Бүдүүлиг барга ажабайдалтай байгдаал даа. Үнеэдынь жэжэхэн, ашаг шэмэ багатай, нютагай үүлтэрэй мал hэн.

Үсөөхэн лэ айл таряа тариhан нэрэ зүүхэ даа. Зэр зэбсэгынь гэхэдэ, модон анзаhан, модон борной хоёр лэ байгаа. Һүүлдэ лэ түмэр плуг бии болоjо захалаа. Гэбэшье гансал баяд, ноёд иимэ плугаар газараа хахалха. Сабостьяновтан, Ошоровтон мэтэ баяшуул эрхим газар шэлэжэ абаад, нютагай зондо ажалаа хүүлэжэ, доромжолон баhадаг hэн.

Нютагай ноёдшье баяшуулай тала харанхай, дуран еоогоо аашалалдан, хэргэзэгы шэрүүн абари зан гаргажа, үгытэйшүүлые hүрдөөн айлгадаг бэлэй. Нэгэтэ Нямбуу гулваагай бузар муухай ааша гаргаhые мартадаггүйб. Тиихэдэ эдир наhатай үхибүүн ябаашье hаа, ан арьятан шэнгеэр дэбхэржэ байхыень харахадаа, өөрыень зобоогоод туршагша hайб гэжэ хором бусалжа байгаа. Тэрэ үгытэй ядуу Затахан гэгшые үнеэ хулуугааш гэжэ харлаад, хайра гамгүйгөөр сохёо бшуу. Эрхэ сүлөөгүй үгытэй Затахан ноён «алуурш анай» гарта орожо наhа бараhан юм.

Тиигэхэ үедэ Түгнын голдо нэгэшье hургуули, больница байгаагүй. Буряадууд ёhотойл мунхаг байдалтай hааб даа. 1908 ондо ори гансахан приходско-эхин hургуули нээгдэhэн. Бүхы Түгнын голдо нэгэ хэдэхэн лэ хүн хуушан монголоор уншажа шададаг бэлэй.

1934 ондо Түгнэ голой эхиндэ «Эрдэм» совхоз эмхидхэгдэжэ, жэжэ ажахынууд нэгэдүүлэгдэhэн байгаа. Совхозой байгуулагдахада оройдоол 24 плуг, 50 морин байhан. Харин 1967 ондо 90 трактор, 33 комбайн, ашаанай 48 машина гэхэ мэтэ хүдөө ажахын олон техникэтэй болоод байба. Энэ хадаа олон hалбаритай хүгжэнги ажахы юм.

Хүн зонойнь ажабайдалай шэнэдхэгдэн хубилhые иимэ жэшээ дээрэ харуулжа болохо. Үмсэдөө хүнгэн автомашинатай айлнууд жэл бүри олошорно. Мотоциклтай хүнүүд бүришье олон ааб даа. Айл бүхэнэй үхибүүд велосипедтэй байха.

Нютагай хүн зоной дундаhаа урган гараhан интеллигенци түрэл совхозойнгоо омогорхол болонхой. Багшанар, агрономууд, зоотехнигүүд, ветеринарнууд, механизаторнууд түрэл совхозойнгоо баялигые арьбадхан ажаллана. Түгнын талаhаа эрдэмэй табан кандидадууд урган гараа. Медицинскэ эрдэмэй кандидат А. Ц. Цыренжапова мүнөө Москвада ажаллана. СССР-эй Верховно Соведэй депутат, мэдээжэ хирург, Н. Н. Жалсараев, медицинскэ эрдэмэй кандидат О. Д. Степанова, экономическа эрдэмэй кандидат Ц. Д. Доржлев, түүхын эрдэмэй кандидат В. Д. Мункоев гэгшэд Улаан-Үдэдэ, тиихэдэ техническэ эрдэмэй кандидат Д. Ц. Ринчинов Эрхүүдэ ажаллана.

Совхозой ажалшад hайнаар ажалладагшье, таатай зохидоор амардагшье байха юм. Шэнэhэтэ тосхондо амаралтын байшан нээгдээ. Мүн «Ямаровка» курортдо хоёр дабхар байшан совхозой хүсөөр баригданхай. Ажалдаа эрхим үрэ дүн туйлаhан малшад, таряашад, механизаторнууд совхозой путевкоор hара бүхэндэ эндэ ошожо амардаг байна.

«Эрдэм» совхозой түб тосхондо дунда hургуули, 32 үбшэнтэнэй нэгэ доро бээ аргалуулха больница, гостиница, магазинууд бии юм.

Иигэжэ Коммунис партиин, совет гүрэнэй үдэр бүриин анхарал оролдолгын ашаар Түгнэ голдо ажаhуудаг хүн зоной ажабайдал зол жаргалаар билтарма баян дэлгэр болонхой.

Д. МУНКОЕВ,
СССР-эй тусхайта пенсионер.

Сэрэгэй тушаалтадай байшангай хоёрдохи дабхарта гарахада, Советскэ Союзай Геройнуудай дүрэ-зурагууд музейдэ орогшодые угтана. Шэрүүншэг уларилтай дэлюун Сибирь нютагай 1232 баатар хүбүүд Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай жэлнүүдтэ Советскэ Союзай Геройн нэрэ зэргэдэ хүртэhэн байгаа. Эдэнэрэй 80 процентнь баатарсэй үхэлөөр унанхай.

Совет зэбсэгтэ хүсэнэй байгуулагдаhан зам харуулhан зал соо зон олон. Граждан дайнай дүлэтэ жэлнүүд. Энэ үедэ партизанудай отрядуудые байгуулагшад, РКП(б)-гэй организацинуудые ударидагшадай дүрэ-зурагууд, эдэнэрэй абажа ябаhан буу зэбсэг эндэ хаража болоно. РКП(б)-гэй Ураал-Сибириин бюрое хүтэлэгшэ Киселевэй В. И. Лениндэ ороод хөөрэлдэжэ байhан зураг хүнэй анхарал татана. Алтайн партизанай корпусой командир И. В. Громовые үшөө 1968 ондо Новосибирск хотын түрүүшын хүндэтэ эрхэтэн болгоhон тухай шиидхэбэри эндэ байна.

Уран зохёолшо Аркадий Гайдарай дүрэ. «Ачинска, Минусинска уезднүүдтэ 1922 ондо хархис дайсад, бандатан тэмсэhэн сэрэгэй 2-дохи отрядай начальник» — гээд дүрэ доронь бэшээтэй.

Совет засагай түлөө тэмсэгшэдэй түүхын хуудаhа ира hандал музейн зураг бүхэн, документ бүхэн, тэрэ үсыа буу зэбсэг бүхэн хатуу шэрүүн сагай шэнжэ hануулна. Совет засагые тогтоохын түлөө мүн гадаадын сэрэгшэдинтернационалистнуудай ажал хэрэг гэршэлhэн зүйлнүүд эндэ олон. Чехословакиин уран зохёолшо-сэрэгшэ командир Ярослав Гашек, Венгриин сэрэгшэд - интернационалистнууд Матэ Залка, Ференц Мюнних гэдэг командирнуудай дүрэнүүд бии.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай зал Сибириин сэрэгшэдэй, арад зонойнь Илалта шэрээлсэhэн тухайнь домоглоно. Илалта түйлахын түлөө совет арадые уряалhан «Эхэ орон уряална!» гэhэн элитэ зураг-плакат — Эхын дүрэ тэрэ сагые hануулна.

Энэ зал руу оромсоор ханын захаар зурыhан ута хайрсаг соо немецүүдэй буу зэбсэгүүд, тэдээн соонь метрhээ үлүү ташуур — хүнүүдые сахихын тулада зорюута түмэрөөр хэhэн сохюур. Хүгшэд, хүүгэдые, совет хүнүүдые сохихо тамалхын тулада хэгдэhэн могойдол адли энэ сохюур харахада, зэбүүрхэхээр.

«Сибириинхид дайнда мордоно» гэhэн гаршаг доро Новосибирск городой, областиин ажалшадай Илалта түйлахын түлөө мэсэ зэбсэгээршье, ажал хэрэгээрээшье тэмсэн бодоhон тухайдань эндэ харуулагдана. Дайнда эльгээгыт гэhэн гүйлтатайгаар областиин ажалшадhаа ороhон мэдүүлгэнүүд тухай бэшэлгэ, олон түмэнэй хабаадалгатай митинг, суглаануудай болоhон тухай зурагууд —Эсэгэ ороноо хамгаалхын түлөө арад зоной олониитээрээ бодоhые харуулhан баримтанууд эдэ болоно. Бүлэ бүлөөрөө дайнда мордоно. Даниловтанай бүлын дайнда мордохынь урда тээ буулгаhан фото-зураг ханада хадаатай. Ельня, Смоленск, Москва шадар дайлалдаhан Сибириин 24-дэхи армиин, 18, 32-дохи дивизинүүдэй гаталhан зам тухай өндэ үгүүлэгдэнэ. Ленинград шадаршье Сибириин дивизинүүд дайлалдаhан түүхэтэй.

Хори найман баатар-панфиловецүүдэй табаниинь Сибирьhээ байhан юм. Кемерово городой Васильевынь тэдээн соохоо амиды мэндэ үлэhэн байгаа.

Сибириин олон хүбүүд, басагадай баатар габьяае харуулhан зурагуудшье, бэшэшье материалнуудые хойно хойноhоонь харанабди. Курск шадар болоhон дайн байлдаанай үедэ сэрэгшэ А. Я. Очкин бэеэрээ амбразура халхалhан аад, мухар талаангаар амиды үлэhэн, мүнөө «Мосфильмдэ» режиссероор хүдэлдэг. Үшөө нэгэ хүүэй хуряангы түүхэ. М. В. Октябрьская бүхы hамгадтал адли нүхэрөө дайнда эльгээгээд, мэндын тэмдэг хүлеэжэ байтарынь, нэгэтэ саарhан ерэhэн байгаа. Иимэ мэдээ абамсаараа бүхы юумэеэ худалдаад, 50 мянган түхэриг фронтын жасада танк худалдажа абаха гүйлтатайгаар оруулба. Дайнда ами наhаяа үгэhэн сэрэгшын hамганай гүйлта хүндэтэй дээрэ хүлеэгдэжэ, С. М. Октябрьскаяда танк даалгагдаа hэн. Танкын командир болоjо, дайнда оробо. Дайн байлдаанай хатуу шэрүүн замаар нилээд ябалсаhанай удаа Курск шадарай тулалдаанда сэрэгшын hамган наhа бараба. Абажа ябаhан танкыень заhаад, эзээ мүнхэлhэн тэрэ хуягта хүлэгынь Илалтын үдэр хүрэтэр ябалсаhан намтартай.

БААТАР ГАБЬЯА ТУХАЙ ДОМОГ

Сибириин бэшэшье баатар хүбүүд — К. Заслонов, А. Покрышкин болон бусадай баатар габьяагайнь намтар энэ музей соо дэлгэрэнгыгээр харуулаатай. Новосибирск городой Красный проспект гэжэ гол үйлсэдэ А. Покрышкинай томо гэгшын дүрэ мрамораар хэгдэнхэй hуудаг.

Сибириин дивизинүүдэй ҙургаан туг эндэ хадагалаатай.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда хабаадагшад-сэрэгшэдэй нютагаа бусаад, хэжэ байhан ажал харуулhан бүлэгынь зоной анхарал мүн лэ татана. Эдэнэрэй 70-ниинь Социалис Ажалай Геройн нэрэ зэргэтэй болонхой, шэнэ табан жэлэй гурбадахи жэлэй түсэб дүүргэхын түлөө тэмсэжэ байнад.

Новосибирск хотын сэрэгэй музейн экспонадууд Сибириин сэрэгшэдэй, арад зонойнь баатарлиг хэрэг үйлэнүүд тухай домоглоно. Эндэ олон зон, тэрэ тоодо хариин ороной туристнуудшье олоороо ябадаг байна. Залуу үетэндэ ахамад үетэнэй габьяата зам, хэрэг үйлэ эли тодоор харуулжа үгэнэ. Сибирь ороной, хүн зонойнь ажал хэрэг, баатар габьяата хэрэгые хариин ороной hонюушархагшадта ойлгуулжа, нюдыень нээнэ ёhотой даа.

Д. ЖУГДУРОВА.

Буряадай АССР-эй 50 жэлэй ойдо

Цэдэн ГАЛСАНОВ

СЭНХИРЛЭНХЭН СЭЛЭНГЭ

...Сэнхирлэнхэн харагдана аа хөө,
Сэсэг жэмэстэй мүрэн юм даа хөө...
(Монгол дууhаа)
...Монголhоо гарахадаа шэбшэгэрхэн аад,
Молорхон Буряадтаа ямархан аабша?!
(Буряад дууhаа)

1.

Сэлэнгэ, сэнхирхэн Сэлэнгэ,
Сэлгеэхэн Монголhоош зүүлэе...
Сэсэглиг Буряадаар дүүлие,
Сэнхирлэнхэн Сэлэнгэ!
Ардагтаа байхадаа шэбшэгэрхэн аад,
Аргамжан ургадам ямархан аабш?
Анханhаал гарахадаа сэлсэгэрхэн аад,
Адагтаал ерэхэдээ ямархан аабш?..
Сэлэнгэ, сэнхирхэн Сэлэнгэ,—
Сэдьхэлым шэмэглэhэн үнгэ!
Молор сэгээн Сэлэнгэ—
Монгол—Буряадай мэнгэ!
Эрье дээгүүршни ябанабди
Эржэн таныешни эрьюулэн.
Эрмэг дээгүүршни харайнабди
Энжэ хэшэгыешни ерүүлэн.
Хүл нюсэгөөр түриигөө шуугаад,
Хүбөө, зулыеш хэмжэнэбди.
Хүрьhэн сооhоош юуншьеб туулаад,
Хүлзэн, хүлжэн hуухыень үзэнэбди.
Улаалзай хал даа энээхэн сэсэг,
Ухаряа буурсагынь hэлгэнтэнэ,
Унги табиhан түмжэ хэшэг—
Узуур тибhэниинь урган түлхинэ.
Энээн шэнги, сэнхирхэн Сэлэнгэ,
Эльгэ зүрхэнhөөш шүлэг hалбарна.
Энээн шэнги, шэмэтэ үгэ
Ээм дээгүүршни элин гарана...
Эмнигhээ хурданаар хатархал аад,
Ирагуу дуушни ямархан ааб?
Хотонhоо гарахадаа шэбшэгэрхэн аад,
Холынгоо харгыда ямархан аабш?...

2.

Сэлэнгэ, сэнхирхэн Сэлэнгэ,
Сэнгүүхэн аялгаа дэлгэе,
Сэсэглиг Буряадайм мэнгэ—
Сэнхирлэнхэн Сэлэнгэ!
Түрэл Буряадтам шудхарна
Түмжэ шүүhэнэйш эдьхэлгэ;
Мяха шуhандам hайлана
Мянган аршаанайш дэбэрэлгэ;
Шиигтэй тарган эрьеэршни
Шэнинсын залаагай шэнгиргэ,
Бүхы hадаhа hудаhааршни—
Бүтээл, ажалай хүрэнгэ;
Зогдорто, шэмэтэ малнуудай
Зургаан хушуун бэлшэлгэ;
Умари зориhон шубуудай
Уургай тээшээ дэбилгэ;
Арьбан зузаан нөөсэтэй
Ашагта олон малтамалнууд;—
Байгал Саянhаа эшэтэй
Буряад оронойм баялигууд!..
Сэлэнгэ, шинии долгин дор,
Сэлсэрмэ, мэлмэрмэ сэржэм дор
Сэнгүүхэн аялгаа дэлгэе,
Сэнхирлэнхэн Сэлэнгэ.

3.

Минии hайхан эрье дээр
Мэндэ ябахада мүнхэ гээд,
Мэдээл бэззэш, Сэлэнгэ,—
Минии дуунай түүрээлгэ!
Сэлэнгэ, Сэнхирхэн Сэлэнгэ,
Сэдьхэлэйм гүнзэгы түрэлгэ.
Шэрэнги соогууршни тэрэнги
Сибиринн угалза шэнги!
Хабарай ургаха хаhаар
Хуhанай налхиин бүрэлгэ;
Наранай жаргаха багаар
Набша намаагай гүрэлгэ;
Бараан бүрүүл болохолоор
Басагадай энеэдэн, сэнгэлгэ;
Номгон түбшэн оршохолоор
Номоёо хүбүүдэй дэлилгэ.
hууhан, байhан газартань
hубhан шуудэрэй шэнгэлгэ;
Хороhон, хэбтэhэн отогтонь
Хоригой магнал хүшэгэ;
Бургаас шугын оёороор
Бударганын үрбэлгэ;
Голойш дугын оройгоор
Гургалдай хаанай жэргэлгэ...
Сэлэнгэ, сэнхирхэн Сэлэнгэ,
Сээнтэртээ ехээр бү яара!
Мүнсэгэр долгиёо ши дара,
Мүрысөө шангата Сэлэнгэ!
Хоёр далыеш нэмэрhэн
Хурьган ногоон зүлгэ,
Хүзүүн дээгүүршни бүгтэрhэн
Хүүргэ—
Эмээлэйш бүүргэ,—
Энэ ха юм Улаан-Үдэ,
Элдин Буряадайм ниислэл.

Эндэ, Сэлэнгэмни, бидэ
Эрьедэш гарая ниилэн.
Хоюуландаа, гүн Сэлэнгэ,
Хотогор городтоо нэнгэе.
Хото, хүдөөгэй гэрлэлгэ—
Хурим түрэдөө сэнгэе.
Бадма лёнхобын гүрэлгэ
Булган малгайдаа зүүе,
Сэлэнгэ, минии Сэлэнгэ,
Сээжыш жэмэсhээ түүе.
Үндэр дээдын түрэлтэ
Үйлэдбэришэн унгиингаа—
Хүндэтэ, агуу бүтээлгэ
Хүдэлмэришэн Ангиингаа.
Шишковко дээгүүр матуулhан
Шэдитэ шэжэм арангануудай,
Шэлбүүhэн соогуур татуулhап
Шэршүү хүшэгэтэй ордонуудай
Амар мэндыень дуулаад,
Ангар тээшээ зорие,—
Театр дээрэhээ хазаарлаад
Табгай сагаанаа hориеы...
Холбоо мүнгэн дүрөөгөө
Хороом сабхидаа углаеы.
Алтан хайраар юрөөлөөд,
Авто ном тугаа тахиеы.
Сэлэнгэ, минии долгин дор,
Сэлсэр, мэлмэр сэржэм дор
Сэнгүүхэн аялга дэлгэел,
Сэхэхэн хойшоо гүйлгэел!
Сэлэнгэ, минии Сэлэнгэ,
Сэдьхэлээ үргэнөөр тэниилгэ.
Сэнхирлэнхэн Сэлэнгэ,
Сэхэхэн хойшоо зурылга.
Сэлэнгэ, шиниим долгинууд
Сибириин Ехэ
Шэрэм харгыгаар
Урилдан hагад, саашаа шууд
Урасхалаа шангаагыш.
hудалтан,
hадаhатан
hалаатаhан
hунаамал адагтаа хүлгөөгөөд.
Олон саяар орооhотоhон
Омолиин түрьhэ үлгыдөөд,
Байсын шулуу хүндэлэн,
Баруулжань, зүүлжэнь ангайлгаад,
Байгал баабайда мэндүүрэн,
Баян олзотой шармайгааш.
Гулгаахан минии Сэлэнгэ—
Гүн Байгалай хүбүүниинь,—
Гуша, ашанарайнь түшэлгэ,
Гурбан зугаадайнь ууганиинь!
Үүрэй толоной сасарха саг—
Үргэн Байгалай алтан сасаг.
Үдэшын наранай жаргаха саг—
Үбсүү сээжынь үрэ буурсаг.
Дууран нойрсоhон
дүүрэн далайгаар
Дурлаhан hара тамарна.
Шандаманияа шаазандал ялайлгаад,
Шарай нюсэгэн шунгана...
Эдээн дундуур, байса дээгүүрнь
Эртын угай бэшэг үзэе,—
Зэбэ шулууи hиилүүр дээгүүрнь
Зээгэтэ абын түүхэ шэнжэе...

4.

Сэлэнгэ, минии Сэлэнгэ—
Сэсэн Байгалай дэмжэлгэ,
Сэнхирлэнхэн Сэлэнгэ —
Сэбэр уhанайнь нэмэлгэ.
Үшөө дахин Буряадаа
Үндэр дээрэhээ хараеы:
Үзэсхэлэн hайхыень
Үшөө дахин гайхаеы:
Табин наhанайнь зулайhаа
Тала нютагаа шэртэеы,
Табаад жэлэйнь алхамhаа
Тамир, бэлигтэнь хүртэеы.
Ара хоймор огторгойн
Алтан Гадаhа шэртэеы,
Аха ехэ Ородой
Аза заяанhаа хүртэеы.
Ангар hайхан эгэшындээ
Айлшан боложо ороёы,
Агуу баатар Енисейдээ
«Хуряахай» гэжэ зориёы.
Сибириин хүсэтэ мүрэнүүдэй
Шэжэм шандааhа шангадхаеы...
...Ази, Европын уулзуур дээр,
Ахамад Россигаа бараалхаеы!
Сэлэнгэ, минии Сэлэнгэ,—
Сэнхирлэнхэн hиилэлгэ.
Май, 1973 он.

Залуушуул болон студентнэрэй

бүхэдэлхэйн X фестиваль угтуулан

САМОЛЁДООР ФЕСТИВАЛЬДА...

Залуушуул болон студентнэрэй бүхэдэлхэйн X фестивалиин делегадуудай, мүн делегацинуудай олонхид агаарай замаар Берлиндэ ошохо байhаниинь элитэ. Аэрофлодой уласхоорондын лининүүдтэ рейснүүд ямараар эмхидхэгдэхэ гээшэб гэжэ СССР-эй граждан авиациин министрэй орлогшо Николай Быков АПН-нэй корреспондентдэ хөөрэбэ.

—Бүхэдэлхэйн фестивалиин делегадуудые зөөлгэдэ граждан авиациин самоледууд ямараар хабаадалсахаб?

— Бүмбэрсэг дэлхэйн бүхы түбинүүдтэ Аэрофлодые hайн мэдэхэ. Тэрэнэй самолёдууд Азиин, Африкын, Америкын, Европын 65 орон руу үдэр бүри ниидэжэ, холбоо байгуулна.

hүүлэй үедэ агаарай совет онгосонууд шэнэ олохон зам нээжэ, манай оронние хэдэн гүрэнүүдтэй, тэдэнэй дунда Бангладешэй Республикатай, Чилитэй, Таиландтай, Грецитэй холбоhон байна. Имагтал энэ жэлэй хабар Москва — Афина—Каир—Аден, Москва —Милан Марсель, Москва — Рабат-Гавана-Сантьяго, Ленинград—Стокгольм—Осло ба бусад авиалининүүд нээгдээ.

ГДР-тэй агаарай зам харилсаанай холбоон тухай хэлэхэ болоо hаа, тэрэ үни хада, аяар 1955 ондо агаарай саг үргэлжын зам харилсаан тухай гүрэнүүд хоорондын договор Советскэ Союзай, Германиин Демократическа Республикын баталhанай hүүлээр эхилээ hэн.

«ИЛ-62», «ТУ-154» түхэлэй агаарай реактивна онгосонууд энэ лини хангадаг юм.

Мүнөө үедэ манай самоледууд имагтал Москваhаа бэшэ, харин Ленинградhаа, Киевhээ, Минскhээ Берлин руу ниидэдэг.

X фестивальда хабаадаха делегадуудые зөөхэ талаар Аэрофлодой ехэ арга боломжотой байhыень ойлгобо аабзат даа. Олохон оронуудhаа Берлин орохо эгээн лэ богони зам Советскэ Союз дээгүүр гарадаг гээд мэдээжэ. Жэшээнь, Берлин ошохын тула Японhоо Москва дээгүүр ниидэхэдэ, тон таарамжатай. Энэ замые самоледууд 10 гаран часай турша соо гаталдаг. Залуушуул болон студентнэрэй бүхэдэлхэйн X фестивальда хабаадаха 300 гаран хүн теплоходто hуужа, Токиоhоо Владивосток ерээд, удаань поездоор Хабаровск хүрэhэн бэеэрээ, тэндэhээ манай тусхай самолёдуудаар Берлин ниидэхэ байна.

Могадишын, Дар-эс-Саламай, Браззавилиин, Бангиин залуушуулай ба студентнэрэй эмхинүүдэй түлөөлэгшэд Аэрофлодуудай самоледуудта hуужа, ГДР-эй ниислэл хото ошохоёо сэхэ ниидэхэ. Тиихэдэ Делиин, Даккын делегацинууд манай самоледуудаар ниидэхэдээ, Москвада халта тогтомсоороо, саашаа замаа үргэлжэлүүлхэ юм.

Берлин хотоhоо 20 мянга шахуу километр холо байдаг ороной заяуушуулай эмхи тухай хэлэхэ хүсэлэнтэйб. Энэмнай хани барисаата Чилиин залуушуул болоно. Мүнөө тэдэ манай агаарай транспорт хэрэглэжэ шадаха.

Фестивальда хабаадаха хүнүүдые хаанаhаа Берлин зөөхэ бүхы пунктнуудые нэрлээгүй байhамни элитэ. Нимэ пунктнууд олон. Бүхэдэлхэйн фестивалиин уласхоорондын бэлэдхэлэй комитедhээ ороhон hанамжа хүсэлэнгүүдые хараада абажа, эгээл таарамжатай рейснүүдые шэлээбди. Делегацинууд рейсэй, мүн тусгаар табигдаhан самоледуудаар ниидэн ошохо аргатай. Урда урдын фестивальнуудта орходоо, мүнөө аэрофлодуудай самолёдууд hураггүй олон хүнние Берлиндэхи X фестивальда абаашаха юм.

— Фестивальда хабаадаха хүнүүдые ямар тухэлэй самолёдуудаар зөөхые хараалагдана гээшэб?

— Зарим гүрэнүүдэй залуушуул Берлин ошохын тула рейсэй самоледуудые хэрэглэжэ шадаха. Аэрофлодой эгээл магтан томо самолет — «ИЛ-62» гол түлэб рейсэй ниидэлгэ хэдэг юм. Реактивна «ТУ-154» түхэлэй шэнэ самоледоор зарим делегацинуудые абаашахаар хараалнабди. Фестивалиин эрилтэ хэрэглэмжэ хараада абан, уласхоорондын харгы замуудта ниидэдэг элдэб түхэлэй самолет дурадхажа шадахабди. Залуушуул болон студентнэрэй бүхэдэлхэйн X фестивалиин делегадуудые эмхитэй hайнаар хангахын тула бүхы хүсэ шадалаа, арга боложоёо лсүүлхэбди.

(АПН).

Залуушуул болон студентнэрэй Бүхэдэлхэйн X фестивальда манай орон дотор, тэрэ тоодо Москвагай гүрэнэй университедтэ ехэ бэлэдхэл хэгдэнэ.
ЗУРАГ ДЭЭРЭ: студентнүүдэй соведэй гэшүүд, МГУ-гай студентнүүд ба аспирантнууд (зүүн гарhаа) Л. Гамза, М. Шелгунов, Т. Мельникян, В. Столяров.
ТАСС-ай фотохронико.

ГАЙХАМШАГ ДҮНГҮҮД

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретариин албанай хэрэгээр США-да ерээд бусалгын дүнгүүд уласхоорондын байдал үндэhөөрнь hайжаруулха хэрэгэй шухала хубинь болоно гэжэ дэлхэйн олониитэ, олон оронуудай правительстванууд, элитэ мэдээжэ ажал ябуулагшад, хэблэл сэгнэнэ. Американ телевиденеэр Л. И. Брежневэй хэлэhэн үгэ, совет-американ хамтын коммюнике, мүн хөөрэлдөөнүүдэй үедэ баталагдан абтаhан хэлсээнүүдые шэнжэлхэдээ, Советскэ Союзай, США-гай хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалганууд, хөөрэлдөөнүүд түүхэтэ удха шанартай байна гэжэ тэмдэглэнэ.

Элдэб оронуудай тусхай тушаалтад энэ уулзалга тухайда hанамжануудаа хэлэнэ. Л. И. Брежневэй, Р. Никсонэй хөөрэлдөөнүүдэй үрэ дүнгүүдые ФРГ-гэй правительство наринаар шэнжэлхэ ёhотой гээд Баруун Германиин тусхай түлөөлэгшэ пресс-конференци дээрэ мэдүүлээ. Ядерна дай зайсуулан сараха тухай хэлсээн хадаа уулзалгын гол шухала документ болоно гэжэ ФРГ-гэй правительство тоолоно гээд тэрэ тэмдэглэбэ. Энэ хэлсээе hайшаанабди. Түгшүүрил hуларуулха политикада энэ уулзалга түйлай ехэ удха шанартай гэжэ мүнөө хэлэжэ болоно.

Ядерна дай зайсуулан сараха тухай хэлсээе Англиин правительство hайшаана гээд Англиин Гадаадын хэрэгүүдэй министерствын түлөөлэгшэ мэдүүлээ.

Японой премьер-министр К. Танака парламент дээрэ үгэ хэлэхэдээ, ядерна дай сараха тухай совет-американ хэлсээн «бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал хангаха хэрэгтэ туhа нэмэри хэхэ байна» гэжэ тэмдэглэбэ. СССР-эй, США-гай хоорондын харилсаанай саашадаа hайжаралгые халуунаар hайшааха хэрэгтэй гээд Японой гадаадын хэрэгүүдэй министр М. Охира пресс-конференци дээрэ хэлэбэ.

Л. И. Брежневэй хани ёhоной уулзалга хэхээ США-да ерээд бусалгын дүнгүүдые дэлхэйн хэблэл үргэнөөр бэшэнэ.

ВАШИНГТОН. Хоёр ороной хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалга «1972 ондо хараалагдаhан замаар совет-американ харилсаа хүгжөөхэ арга олгоо» гэжэ «Нью-Йорк таймс» тэмдэглэнэ.

Американ телевиденеэр Л. И. Брежневэй үгэ хэлэхэдэнь, телевизор харагшад ехэтэ hонирхон шагнаhан байна. ГДР-эй хэблэл — «Берлинер цайтунг», «Трибюне», «Дер морген», «Юнге вельт», «Нойес дойчланд» газетэнүүд Советскэ Союзай, Холбоото Штадуудай хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалга уласхоорондын байдалда ехэ удха шанартай гэжэ бэшэнэ.

ПАРИЖ. Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр Холбоото Штадуудта ерээд бусалгын дүнгүүд дайнай hүүлээрхи дэлхэйн түүхэдэ онсо шата болоно гэжэ «Юманите» газетэ тэмдэглэнэ. Л. И. Брежневэй, Р. Никсонэй уулзалганууд СССР-эй, США-гай хоорондын харилсаанда сэгнэшэгүй туhа нэмэри хүргэхэ байна.

СОФИ. «Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр США-да ерэлгэ имагтал СССР-эй, США-гай арадуудта бэшэ, харин дэлхэйн бүхы арадуудта аша туhатай хэрэг болоно гэжэ дүүрэн үндэhэ баримтатайгаар хэлэжэ шадахабди, — гээд «Работническо дело» газетэ бэшэнэ. — Хөөрэлдөөнүүдэй дүнгүүд уласхоорондын байдалда ехэ нүлөө үзүүлхэ байна. Тэрэ КПСС-эй XXIV съезд дээрэ абтаhан эб найрамдалта программа бодото дээрэнь бэелүүлгын үрэ дүн болоно».

ВАРШАВА. «Бүхы хүн түрэлтэнэй аша туhада хэгдэhэн хөөрэлдөөнүүд», — гэжэ Польшын «Трибуна люду» газетэ совет-американ хүтэлбэрилэгшэдэй уулзалга тухай элирхэйлэн бэшэнэ. Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр ошоод байха үедэ аша үрэ ехэтэй хүдэлмэри хэгдээ. Тэрэнэй үрэ дүнгүүд бата бэхи эб найрамдал хангахадань хүн түрэлтэндэ туhалха ёhотой.

ВЕНЭ. «Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр США-да ерэлгэ айхабтар шухала хэрэг болоно гэжэ этигэн найданаб. Энэ уулзалга уласхоорондын байдал hайжаруулха, түгшүүрил hуларуулха арга олгохо байна. Энээние hайшаахагүй орон дэлхэй дээрэ олдохогүй аабза...» — гэжэ эб найрамдалай уласхоорондын Венэдэхи институдай президент, Австриин элитэ мэдээжэ эрдэмтэ, профессор Георг Фукс ТАСС-ай корреспондентдэ мэдүүлээ.

БЕЙРУТ. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр США-да ерээд бусалгын дүнгүүдые дэлхэйн арадууд hайшаан угтаа гээд «Ан-Нида» газетэ редакционно статья соогоо бэшэнэ. Хоёр ороной хүтэлбэрилэгшэдэй хөөрэлдөөнүүдэй үедэ Дүтын Зүүн зүгтэхи асуудал хэлсэгдэhэн байгаа. Тиихэдэнь араб оронуудые бүрин дэмжэхэ хараа бодолтой, палестин арадай хуулита эрхэ хангаха эрилтэ табижа байhанаа Советскэ Союз мэдүүлбэ.

РИО-ДЕ-ЖАНЕЙРЭ. Л. И. Брежневэй хани ёhоной уулзалга хэхээ США-да ерэлгэ, Р. Никсонтэй хэhэн хөөрэлдөөнүүдынь бүхы дэлхэйн оршон байдалда ехэ нүлөө үзүүлхэ байна гээд Бразилиин «Эстаду ди Сан-Паулу» газетэ тэмдэглэнэ.

(ТАСС).

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаhанда. КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневэй Францийн Республика ошоод ерэhэн тухай материалнууд. «Республикын 50 жэлэй ойе угтуулан» — суглуулбари.

Хоёрдохи хуудаhанда. Партийна ажабайдалай хронико. «Хэлэhэн үгэдөө хүрөөбди»—А. Асеевэй статья. «Селекционер тухай үгэ» — Э. Сосновскаягай публицистическэ статья.

Гурбадахи хуудаhанда. Нютагай Соведүүдэй сессинүүдhээ. Буряадай номой хэблэл — алдарта ойдо» — Д. Дугаровай статья. Хилын саана. АПН-эй материалнууд.

Дүрбэдэхи хуудаhанда. «Григорий Мелехов» гэhэн зүжэг тухай харагшын hанамжа. Нютаг нютагай hонин.

СЭНХИР ЭКРАН

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА
Улаан-Үдэ харуулна:

12.30 — үхибүүдтэ — «Внимание, черепаха» — уран hайханай фильм. 14.00 —хүгжэмтэ фильм-концерт.

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА
«Орбита» харуулна:

15.05 — hүүлэй hонин. 15.15 — үнгэтэ телевидени. «Дактари» — США-гай телевизионно уран hайханай фильм. (12 сери). «Последняя охота Дактари». 16.00—19.00 — забhарлалга. 19.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа. Нүхэр Л. И. Брежневэй Франци ошоhон тухай.

Улаан-Үдэ харуулна:

20.00 — «Альтаир» гэжэ ахалагша классай hурагшанарай телевизионно клуб. 20.50— телепанорама. 21.10 — хүдөөгэй ажалшадта зорюулагдаhан дамжуулга (буряадаар). 21.40 — Буряадай АССР-эй 50 жэлэй ойдо. «Элидхэнэбди республикадаа!»

ВАШИНГТОН

Г. Киссинджерэй пресс-конференци

ТАСС

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй албанай хэрэгээр Холбоото Штадуудта ерээд бусаhанда зорюулан, США-гай президентын туhалагша Г. Киссинджер Сан-Клементедэ пресс-конференци үнгэргэбэ.

Хоёр ороной хүтэлбэрилэгшэдэй хоорондо нёдондо жэлэй май hарада Москвада болоhон хөөрэлдөөнүүдэй үедэ совет-американ харилсаанай юрэнхы гуримууд баталагдаа hэн гээд Г. Киссинджер тэмдэглээ. Хоёр гүрэнэй хоорондын харилсаа саашадань hайжаруулха хүсэл эрмэлзэл баталагдаhан юм. Л. И. Брежневэй, Р. Никсонэй энэ жэлэй уулзалгын үедэ энэ хүсэл эрмэлзэл бодотоор бэелбэ.

Ядерна дай сараха тухай хэлсээндэ Л. И. Брежневэй, Р. Никсонэй гараа табилга ехэ удха шанартай байна гэжэ президентын туhалагша онсолон мэдүүлээ. Энэ хэлсээн гүрэнүүдэй нэгэ нэгэндээ hайнаар хандаха, уласхоорондын шэнэ харилсаанай үндэhэ hуури табиха шухала шата болохо байна гээд тэрэ хэлэбэ.

Хоёр ороной хүтэлбэрилэгшэдэй хөөрэлдөөнүүдэй, баталhан хэлсээнүүдэйнь ашаар «хоёр арад ехэ аша туhа абаха байна» гэжэ президентын туhалагша, корреспондентнүүдэй асуудалда харюусахадаа, мэдүүлээ.

ВАРШАВА

Польшын эрдэм наукын конгресс

ТАСС

Польшын эрдэм наукын II конгресс Варшавадахи соёлой ба эрдэм наукын ордон соо нээгдэбэ. Польшын эрдэм наукын бүхы hалбаринуудые түлөөлhэн 2.100 делегат хуралдаанда хабаадана.

ПОРП-ын ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Э. Герек, ПНР-эй Гүрэнэй Соведэй Түрүүлэгшэ Г. Яблоньский, ПНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ П. Ярошевич, ороной ниитын ба партийна элитэ ехэ ажал ябуулагшад конгрессэй хүдэлмэридэ хабаадалсана. Социалис ба капиталис оронуудhаа олон тоото айлшад, элитэ ехэ эрдэмтэд конгрессэй хүдэлмэридэ хабаадалсахаяа ерэhэн байна. СССР-эй Наукануудай академиин президент, академик М. В. Келдыш совет делегацие толгойлно.

ПОРП-ын ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь Э. Герек конгрессэй пленарна заседани дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Арадай Польшын эрдэм наука хүгжөөлгэдэ ехэ туhа нэмэри хэhэнэйнь түлөө, уласхоорондын оршом соо ПНР-эй нэрэ хүндэ дээшэлүүлгэдэ эдэбхитэйгээр хабаадалсаhанайнь түлөө ПНР-эй парти, правительствын зүгhөө Польшын эрдэмтэдтэ баяр баясхалан хүргөө.

ХИЛЫН СААНАhАА
ТЕЛЕФОН · ТЕЛЕГРАФ · РАДИО

СОФИ

Уласхоорондын хуралдаан

ТАСС

«Интеркосмос» гэжэ эмхиин харьяата замбуулинай физикэ шэнжэлхэ талаар уласхоорондын хуралдаан Видинскэ округтохи Белоградчик хотодо нээгдээ. Болгариин, Венгриин, ГДР-эй, Кубын, МНР-эй, Польшын, Румыниин, Советскэ Союзай, Чехословакиин эрдэмтэд суглаанда хабаадаа. 1974 ондо замбуулинай дайда амгалан ёhоор хэрэглэхэ түсэбүүдые суглаан дээрэ зүбшэхэ.

УЛААН-БААТАР

МНРП-гэй ЦК-гай уряалаар

ТАСС

Лаосой Патриотическа фронтын ЦК-гай Президиумэй гэшүүн Нухак Фумсаван түрүүтэй Лаосой Патриотическа фронтын делегаци МНРП-эй ЦК-гай уряалаар июниин 27-до эндэ ерэбэ. Энэ үдэртөө МНРП-гэй ЦК-гай Нэгэдэхи секретарь, МНР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Ю. Цеденбал Лаосой Патриотическа фронтын делегацитай уулзажа хөөрэлдэhэн байна.

БЕЛГРАД

СЭВ-эй хүдэлмэри

ТАСС

Экономическа Харилсан туhалалсалгын Соведэй электрын элшэ хүсэнэй талаар саг үргэлжын комиссиин заседани Югославиин Дубровник хотодо болобо. Болгариин, Венгриин, ГДР-эй, Кубын, Польшын, Румыниин, Советскэ Союзай, Чехословакиин делегацинууд комиссида хабаадаа.

1990 он болотор электрын элшэ хүсэ хүгжөөхэ хараа түсэбүүдэй гол шэглэлнүүдые СЭВ-эй комисси хаража үзөө. Энэ hалбарида СЭВ-тэ хабаатай оронуудай харилсаа холбоо хүгжөөхэ тухай дурадхалнууд зүбшэлэгдөө. Электрын элшэ хүсэнэй hалбарида научно-техническэ мэдээсэл хэхэ уласхоорондын эмхи зургаание байгуулха тухай шиидхэбэри заседани дээрэ абтаба.

САНТЬЯГО

Хархис хүсэнүүдтэ эсэргүү тэмсэл

ТАСС

Хархис хүсэнүүдтэ Чилиин арадай шанга харюу сохилто үгэхөөр бэлэн, орон дотор граждан дай үүдхүүлхэгүйе шиидэнги байhан тухайдаа Арадай нэгэдэлэй партинуудай федерациин национальна түрүүшын съезд абаhан шиидхэбэри соогоо баталба. Энэ съезд орон дотороо hайн хубилалтануудые амжалтатайгаар хэхын түлөө, политическэ ниитэ эмхи байгуулхын түлөө Чилиин арадай тэмсэлдэ шухала шата болоно гээд съездын документнүүд дотор хэлэгдэнэ.

Хархис хүсэнүүдэй hүйдхэлтэ ябуулга хэжэ байгаашье hаань, арадай правительствые ороной үргэн олониитэ дэмжэнэ. Арадай нэгэдэлэй правительствые дэмжэhэн жагсаалнууд июниин 21-дэ болоо.

Политическэ нэгэдэмэл хүтэлбэрээ бэхижүүлхэ, хүдэлмэришэнэй эмхинүүдтэй холбоо барисаагаа хүгжөөхэ, мүнгэнэй үнын уналгатай тэмсэхэ, экономикын ниитын сектор бүридүүлжэ дүүргэхэ гээшэ мүнөө үедэ правительствын бэелүүлхэ гол зорилгонууд мүн.

САНТЬЯГО

Хархис хүсэнүүдэй харата ааша

ТАСС

Чилиин ниислэл хотодо түгшүүрилтэй байлгахые оролдон, хархис хүсэнүүд элдэб харата ааша гаргана. Мунинха этэгээдүүд, шулуугаар зарим гэрнүүдые шэдэжэ хохидол ушаруулаа. Шархатаhан хүнүүдшье бии.

БЕЛГРАД

ТИТО ГОЛЛАНТОЙ УУЛЗАБА

ТАСС

Югославиин Коммунистнуудай Союзай түрүүлэгшэ Иосип Броз Тито Югославида ерээд байhан Великобританиин Коммунис партиин Генеральна секретарь Джон Голлантой уулзажа, хөөрэлдэhэн байна.

КАИР

hанамжануудаа хэлсэбэ

ТАСС

Араб Социалис Союзай ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Хафез Ганем албанай хэрэгээр Египедэй Араб Республикада ерээд байhан ниитын ажал ябуулагша, Социалис Ажалай хоёр дахин Герой А. П. Александров түрүүтэй Эб найрамдал хамгаалха совет комитедэй делегацитай уулзаба. Хани халуун оршон байдалда үнгэрhэн хөөрэлдөөнэй үедэ хоёр тала уласхоорондын байдалай гол шухала асуудалнуудаар, дайнай аюул сараха хэрэгтэ эб найрамдалай тала баригшадай бүхэдэлхэйн хүдэлөөнэй үүргэ тухай асуудалаар hанамжануудаа хэлсэhэн байна.

БЕЙРУТ

Ливанай эрье шадар шахардуу байдалтай

ТАСС

Израилиин далайн сэрэгэй ба агаарай сэрэгэй хүсэнүүд Ливанай урда эрье шадар hуралсалаа хэжэ эхилбэ гээд «Аль-Хайят» газетэ бэшэнэ.

Израилиин корабльнууд, самоледууд далай дээрэ табигдаhан сагаалсануудые буудаhан байна. Ехэ буугай абяан Тир хотодо элихэнээр дуулдаа.

Июниин 27-ной hүни Израилиин сэрэгэй катернууд Байяд хушуунда дүтэхэнэ ерэжэ, прожектороор Тир хотын оршон тойрониие гэрэлтүүлhэн байгаа.

ВАШИНГТОН

США-гай Европодохи сэрэгүүдые хороохын түлөө

ТАСС

Холбоото Штадуудай Европодохи зэбсэгтэ хүсэнүүдые эрид хороохо шухала гэжэ США-гай конгрессэй түлөөлэгшэдэй палатын гэшүүн Уильям Лэймэн хэлэбэ.

Сэрэгэй, политическэ ба экономическа талаhаань абажа харахада, США-гай үлүү ехэ зэбсэгтэ хүсэнүүдые Европодо байлгаhанай хэрэггүй гэжэ, У. Лэймэн гадаадын хэрэгүүдэй талаар түлөөлэгшэдэй палатын Европын хэрэгүүдые эрхилхэ комиссиин суглаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ мэдүүлээ.

Редактор
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд:

г. Улан-Удэ, ул. Ленина 35. Телефоны: редактора — 54-54, приёмная — 54-93, зам. редактора — — 68-08, зам. редактора — 62-62, отв. секретаря — 50-52, секретариат—66-76, отделы: партийной жизни — 60-91, сельского хозяйства — 64-36, 63-86, пропаганды и агитации — 56-23, промышленности и строительства — 61-35, советского строительства и быта — 68-58, культуры и школ — 60-21, писем и рабселькоров — 67-81, информации— 34-05, общественная приёмная — 56-62, машинное бюро — 57-63, фотолаборатория — 33-61.

● Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР. Н-00532. Заказ № 00444